

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Kultuuriteaduste instituut

Andra Aavik
TIPPSPORTLASTE MÕJU EESTI SPORDIKULTUURILE
Magistritöö

Juhendajad: Art Leete (PhD)
Kristjan Kais (PhD)

Tartu 2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1. EESTI SPORDIKULTUURI ERIPÄRAD.....	9
1.1 Eesti spordikultuuri kujunemine ja ajalooline taust.....	10
1.2 Eesti spordikultuuri eripärad rahvusvahelises kontekstis.....	15
2 TIPPSPORTLASED JA NENDE MÕJU.....	19
2.1 Tippportlaste mõiste ja nende roll ühiskonnas.....	20
2.2 Eesti tippportlaste mõju spordialadele.....	23
3. EMPIIRILINE UURING, MEETOD JA VALIM.....	28
3.1 Valimisse kuulunud alaliidud.....	28
3.2 Uurimisobjekt ja meetod.....	29
4. UURIMISTÖÖ TULEMUSED.....	31
4.1 Eesti tippportlaste mõju spordialadele.....	31
4.2 Spordikultuuri kujundamine Eestis.....	34
4.3 Koostöö sponsoritega.....	37
4.4 Spordiala tulevik ja areng.....	39
4.5 Väljakutsed ja võimalused.....	41
5. ARUTELU JA JÄRELDUSED.....	44
KOKKUVÕTE.....	48
LISA 1. INTERVJUU KÜSIMUSED ALALIITUDELE.....	50
KASUTATUD ALLIKAD.....	51
Kasutatud kirjandus.....	51
Õigusaktid.....	54
SUMMARY.....	55

ANNOTATSIOON

Magistritöö „Tippportlaste mõju Eesti spordikultuurile“ eesmärk on uurida, kuidas Eesti tippportlased mõjutavad riigi spordikultuuri spordialaliitude vaatenurkadest. Uurimistöo keskendub tippportlaste rollile spordi populariseerimisel, noorte motiveerimisel ning spordiorganisatsioonide ja sponsorite kaasamisel. Töö põhineb nii teoreetilisel raamistikul kui ka empiirilisel analüüsil, kus valimi koostamisel toetutakse Spordikoolituse- ja Teabe SA andmetele.

Uurimisküsimusele „Milline on Eesti tippportlaste mõju spordikultuuri kujundamisel?“ vastamiseks on töö jagatud kahte ossa. Esimeses osas käsitletakse teoreetilist tausta, sh tippportlaste rolli ja mõju ühiskonnas ning nende seost meedia ja avalikkusega. Teises osas analüüsitakse konkreetseid alaliite ning nende sportlaste mõju avalikkusele. Empiiriline osa põhineb intervjuudel ning olemasolevate andmete analüüsil, et mõista, kuidas tippportlased mõjutavad spordikultuuri arengut ja väärtushinnanguid Eestis.

Märksõnad: **spordikultuur, tippportlased, harrastussport**

SISSEJUHATUS

Kultuurikorraldus on eesti keeles ja meeles tugevalt praktikapõhise varjundiga mõiste. Sõna “korraldus” viitab ka sellele, et kultuuri on vaja tema ebakorrapärasuses korrastada ning korraldaja ongi see, kes selle nimel tegutseb (Kuznetsova-Bogdanovitš, 2023). Kultuuri üheks lahutamatuks osaks on sport. Varasemas, (1998) aastal kehtinud Spordiseaduses on sport defineeritud kui mänguline, valdavalt võistlusliku ja kehalise iseloomuga tegevus või vastav õppetevus. Sporti saab eesmärgistatult jagada kaheks: tippspordiks ja harrastusspordiks.

Käesolevas töös keskendutakse kultuuri mõjule Eesti spordimaastikul, analüüsides tippsportlaste mõju ja nende rolli spordikultuuri kujundamises. Spordis saavutatud tulemused ei sünni iseenesest, nende taga peitub suur töö ja vaev. Tulemused ei sõltu üksnes sportlasest, vaid sageli on selle edu taga terve meeskond. Meeskonna hulka kuuluvad lisaks treenerile ja füsioterapeudile ka sportlase treeningkaaslased, sõbrad, pere ja fännid. See kõik toimib ühtse võrgustikuna, mille iga osa on äärmiselt oluline.

Tippsportlased on olnud üheks oluliseks teguriks Eesti spordikultuuri kujundamisel. Tippsportlased ei ole pelgalt sportlased, vaid isikud, kelle saavutused, väärtused ja isiksused on mõjutanud mitte ainult spordivaldkonda, vaid ka kogu ühiskonda. Spordi mõju ei piirdu ainult saavutuste ja võistlustulemuste jälgimisega, vaid ulatub palju kaugemale, mõjutades seejuures ühiskonda, kultuuri ja identiteeti.

Magistritöö hõlmab teoreetilisi lähenemisi, mille töö empiirilise uuring tugineb. Empiirilise uuringu raames on küsitletud Eestis tegutsevaid spordialaliite, et saada põhjalikum arusaam tippsportlaste mõjust Eesti spordikultuurile. Uurimuse käigus analüüsitakse Eesti alaliitude vaatenurki ja nende suhteid tippsportlastega. Magistritöö eesmärk on mõista, kuidas alaliidud näevad tippsportlaste rolli kultuuri ja spordi arengus.

Nii nagu ütleb (Meresmaa, 2016) oma magistritöös, „Liikumine ja sport on Eestis sotsiaalselt ja majanduslikult oluline tulemusvaldkond, milles riik teostab poliitikat“. Spordi ja liikumise valdkonna tähtsus ei piirdu vaid tervise edendamisega, vaid ulatub kaugemale, mõjutades ka riigi majanduslikku ja kultuurilist arengut. Spordipoliitika on Eestis keskendunud mitte ainult tippspordi arendamisele, vaid ka spordi populariseerimisele laiemalt, edendades liikumisharrastust igas vanuses ja erinevad ühiskonnagruppides (Kultuuriministeerium, 2024).

Magistritöö eesmärgist tulenevad uurimisküsimused on järgmised:

1. Kuidas tipptasemel sportlaste edu on mõjutanud nende alade harrastajate arvu ja huvi?
2. Millised spordialad on Eestis harrastajate seas populaarsemad ja miks?
3. Kuidas tippsportlased aitavad kujundada Eesti spordikultuuri ja identiteeti?

Käesolev magistritöö süveneb küsimustesse, mis on seotud spordikultuuri loomisega Eestis. Eesmärk on anda süvitsi minev ülevaade spordikultuuri kujundamisest Eestis läbi alaliitude ja tippsportlaste perspektiivi, tuues välja nende mõju spordiharrastuse, kultuuri ja ühiskonna arengule. Spordikultuuri ja tippsportlaste mõju uurimine on oluline mitte ainult Eesti spordi hetkeseisundi mõistmiseks, vaid ka selleks, et kujundada tuleviku arengusuundi, mis tugevdaks spordi ja kultuuri seoseid Eestis.

Magistritöö empiirilise osa läbiviimisel lähtun hüpoteesist, et Eesti tippsportlaste edukad tulemused võistlustel avaldavad mitmetasandilist mõju. Esiteks mõjutavad need tulemused positiivselt vastavaid spordialaliite, suurendades nende nähtavust, usaldusväarsust ja atraktiivsust nii avalikkuse kui ka potentsiaalsete toetajate silmis. Teiseks võivad edukad etteasted toetada sportlaste endi professionaalset arengut ning tugevdada nende positsiooni nii Eesti kui ka rahvusvahelisel spordiväljal. Kolmandaks panustavad tippsaavutused Eesti spordikultuuri kujundamisse, suurendades huvi spordi vastu ning rõhutades selle rolli ühiskonnas.

Sellest tulenevalt käsitlen uurimistöös, kuidas sportlaste edu võib laiemalt mõjutada spordiala arengut ja ühiskondlikku tähendust. Eestis on spordikultuuri areng olnud tihedalt seotud suuremate spordivõistluste ja rahvusvaheliste saavutustega. Lähtun magistritöö uurimusliku osa läbiviimisel hüpoteesist, et tippsportlaste saavutused tõmbavad tähelepanu, mis omakorda soodustab uute huviliste liitumist erinevate spordialadega. Tippsportlased, olles oma alal saavutanud parima taseme, pakuvad noortele eeskujuga, innustades neid oma unistusi järgima ning panustama oma energiat spordi ja liikumisharrastuse arendamisse. Nende mõju on ka otseselt seotud mitmekesise spordi infrastruktuuri loomisega, et toetada noorte sportlaste arengut. See loob vajaliku teoreetilise raamistiku empiirilise ehk uurimusliku osa mõistmiseks. Uurimuslik osa kinnitab või lükkab ümber püstitatud hüpoteesid ning annab vastused püstitatud uurimisküsimustele.

Oma magistritöö uurimuse olen jaganud viide peatükki. Esmalt uurin detailsemalt, kuidas Eesti tippsportlaste edu on mõjutanud alaliitude populaarsust, sealhulgas meediakaja,

pealtvaatajate arvu ja harrastajate huvi. Lisaks analüüsin, kas ja kui palju on alaliidud täheldanud suuremat huvi mõne sportlase saavutuse tõttu ning kuidas alaliidud kasutavad sportlaste saavutusi oma spordialade populariseerimiseks.

Teiseks pööran tähelepanu spordikultuuri kujundamisele ning analüüsin, kuidas spordialaliidud mõistavad tipp sportlaste rolli Eesti spordikultuuri kontekstis. Uurin, kuidas sportlaste tegevus ja nähtavus aitavad kujundada avalikku arusaama spordikultuurist. Samuti selgitan, kuidas alaliidud toetavad sportlasi selliselt, et nende imagod oleksid kooskõlas Eesti spordikultuuri väärtustega.

Kolmandas alateemas keskendun koostööle sponsoritega. Uurin, kuidas ja mil määral on spordialaliidud kasutanud tipp sportlaste tuntust koostöö suhete loomisel ja hoidmisel. Samuti analüüsin, kas ja kuidas on sportlaste saavutused mõjutanud koostööpartnerite huvi alaliitudega koostöö tegemisel.

Neljandas alateemas uurin spordiala tulevikku ja arengut, keskendudes sellele, milliseid strateegiaid spordialaliidud kasutavad, et tagada oma spordialade jätkusuutlik areng. Samuti analüüsin, kui palju mõjutavad tipp sportlased nooremate põlvkondade huvi spordialade vastu ja kuidas see võib kujundada spordialade tulevikusuundi. Lõpetuseks käsitlen alaliitude väljakutseid ja võimalusi, uurides, millised on alaliitude suurimad kitsaskohad ja kuidas sportlaste tegevus ning kuvand mõjutavad alaliitude mainet ja positsiooni ühiskonnas.

Magistritöös keskendun Eesti spordikultuurile, pakkudes põhjalikku ülevaadet selle ajaloolistest juurtest, eripäradest ja suurtest saavutustest. Töös analüüsitakse, kuidas sport on olnud seotud Eesti ühiskonna arenguga, alates esimestest spordiseltsidest 19. sajandil kuni tänapäeva tipp spordini. Samuti vaadeldakse Eesti spordikultuuri unikaalseid jooni, nagu talvised spordialad ja rahvuslikud spordiüritused, mis on aidanud kujundada eestlaste identiteeti. Lisaks puudutab töö Eesti suuri spordisaavutusi, mis on tugevdanud riigi mainet rahvusvahelisel areenil, näiteks olümpiamedalid ja maailmameistritiitlid. Magistritöö eesmärk on anda sügavama arusaama Eesti spordikultuuri olemusest ja selle tähtsusest nii minevikus kui ka tänapäevases kontekstis.

Esimeses peatükis on vaatluse all Eesti spordikultuur, kus analüüsitakse mõistet „spordikultuur“ ja selle ajaloolisi juuri. Selles osas selgitatakse, kuidas sport on olnud seotud

Eesti ühiskonna arengu ja muutustega, tuginedes erialakirjandusele ja teaduslikele teooriatele. See võimaldab põhjalikumalt mõista spordikultuuri olemust ja selle tähtsust Eesti kontekstis.

Teine peatükk keskendub tippportlastele ja nende rollile, avan mõiste „tippportlane“ ning analüüsin sportlaste mõju ühiskonnale. Teises alapeatükis avan lähemalt Eesti tippportlaste mõju spordikultuuri kujunemisele. Selleks kasutatakse teoreetilisi lähenemisviise ja tuginetakse spetsialistide uurimustöödele, et toetada väiteid ja pakkuda sügavamalt mõistmist spordi rollist Eesti kultuuriruumis.

Kolmanda peatüki raames käsitletakse magistritöö empiirilise osa meetodikat ja uurimisprotsessi. Peatükis esitatakse üksikasjalik ülevaade uurimiskavast, valimist ning andmete kogumise ja analüüsi meetoditest. Uurimismudel põhineb kvalitatiivsel lähenemisel, kasutades spordialaliitude esindajatega läbi viidud intervjuusid kui peamist andmekogumismeetodit.

Valim moodustati sihipäraselt, valides viis spordialaliitu nende suure harrastajate ja organisatsioonide arvu alusel. Intervjuud viidi läbi ajavahemikus jaanuar-märts 2025, keskendudes viiele põhiteemale, mis hõlmavad tippportlaste mõju spordialadele, spordikultuuri kujundamist, sponsorlusega seotud küsimusi, tulevikuvisioni ning väljakutseid ja võimalusi. Andmete analüüs toimus temaatilise analüüsi meetodil, identifitseerides põhilised mustrid ja seosed vastustes.

Neljandas peatükis analüüsitakse uurimistöö tulemusi. Selles peatüki osas esitatakse uuringu käigus kogutud andmete põhjal tehtud järeldused, mis keskenduvad Eesti tippportlaste mõjule spordikultuurile, alaliitudele, sponsorite koostööle ja spordiala arengule. Tulemustest selgub, kuidas sportlaste saavutused ja populaarsus mõjutavad alaliitude tegevust ja spordi edendamist Eestis ning toovad esile alaliitude väljakutsed ja võimalused tippportlaste mõju suuremaks rakendamiseks.

Viies peatükk võtab kokku magistritöö peamised tulemused ja esitab nende põhjal olulisi järeldusi Eesti tippportlaste mõju kohta spordikultuurile. Peatükis analüüsitakse põhjalikult empiirilise uuringu tulemusi ja arutletakse uurimistöö teoreetiliste ning praktiliste järelduste üle, et pakkuda sisulist arusaama uuritava valdkonna arengusuundadest.

Täna oma juhendajaid etnoloogia professorit Art Leetet ja Sporditeaduste ja füsioteraapia instituudi sportmängude didaktika lektorit Kristjan Kaisu, kelle nõuandeid ja tagasisideid magistritöö kirjutamise protsessile kaasa aitasid. Soovin siiralt tänada kõiki

intervjueeritavaid, kes leidsid aega osaleda minu magistritöö uuringus. Hindan väga teie avameelsust ja avatust!

Autor kinnitab, et uuringus osalejate isikuandmete kaitsmisel lähtutakse seadusest tulenevatest nõuetest.

1. EESTI SPORDIKULTUURI ERIPÄRAD

“Usutavasti on sport iidsemaid kultuuriosiseid” (Valt, 2001: 3-5). Keskajal ja varauusajal tähendasid hollandi ja inglise keeles kasutatud sõnad *spel* või *desport* lõbu, meelelahutust või vaba aja tegevust. 18. sajandil määratlesid kakskeelsed sõnaraamatud sporti kui mängu või meelelahutust. Alles 1847. aastal omandas sõna *sport* hollandi keeles inglispärase tähenduse, viidates kehalistele harjutustele, mis nõudsid osavust, jõudu ja julgust. Inglisekeelset terminit *sport* hakati laiemalt kasutama 19. sajandi lõpuks, kui organiseeritud spordivõistlused ja reeglid muutusid populaarsemaks (Luitzen, Kemmeren & Delheye, 2015: 1416-1436).

Inglise keeles tähistas sõna *sports* algselt võistlussporti, millega tegelesid peamiselt kesk- ja ülemklassi esindajad. 19. ja 20. sajandil esines ka alternatiivseid lähenemisi. Saksamaalt pärinev võimlemine (*Turnen*) sai alguse Napoleoni sõdade ajal ning oli seotud sõjalise väljaõppega, kuna noored mehed pidid olema heas füüsilises vormis, et võidelda Prantsusmaa vastu. Lisaks spordile eksisteerivad ka mõisted kehakultuur ja kehaline kasvatus, mida võib tõlkida võimlemisena, kuid mis ei väljenda täielikult nende algset tähendust (Antons, Voolaid, 2018: 14-15).

Eesti spordikultuur on oma olemuselt mitmekülgne ja rikas, peegeldades nii ajaloolisi arenguetappe kui ka ühiskondlikke muutusi. Eesti, olles väike rahvas geograafiliselt, on suutnud luua tugeva identiteedi, mis põhineb mitte ainult individuaalsetel saavutustel, vaid ka kollektiivsel eneseuskumusel, eriti spordis ja rahvusvahelisel areenil. Spordikultuur Eestis ei piirdu vaid tippspordiga, vaid hõlmab ka laiaulatuslikke rahvaspordi- ja vabaajategevusi, mis on olulised nii tervise hoidmisel kui ka ühiskondliku sidususe tugevdamisel.

Eestis spordiala valikut mõjutavad tugevasti ajaloolised ja kultuurilised traditsioonid. Eestis on spordialad, näiteks maadlus, tõstmine ja kergejõustik olnud populaarsed väga pikka aega, juba enne Nõukogude Liidu perioodi, olles säilitanud oma tähtsuse ka pärast taasiseseisvumist ja taganud Eestile rahvusvahelise edu. Need alad on endiselt au sees nii harrastajate kui ka tippportlaste seas, kujundades spordikultuuri ja noorte valikuid. Samas on viimastel aastakümnetel tõusnud esile ka uued ja modernsemad spordialad, kuid ajalooline taust mõjutab jätkuvalt Eesti spordi arengusuundi. Eesti spordikultuur on tihedalt seotud rahvusliku identiteediga, võidud ja edu rahvusvahelistel võistlustel, eriti olümpiamängudel,

omavad sümboolset tähendust ning toovad rahva kokku, tugevdades ühtekuuluvustunnet ja rahvuslikku uhkust.

Traditsioonilised mängud ja rahvapärimus on oluline osa Eesti spordikultuurist, mõjutades tänapäeva spordi arengut. Paljud tänapäeva spordialad ja võistlused on saanud inspiratsiooni või aluse just rahvapärimusest ja traditsioonilistest mängudest. Näiteks võib mainida kergejõustikuvõistlusi, kus jooksud, hüpped ja visked on pärit vanadest mängudest ning on tänasel päeval saanud professionaalseks ja reguleeritud spordiks.

Spordil on oluline roll ka rahvusliku identiteedi kujundamisel. “Mõiste "rahvussport" ei tähista ainult kehalisi pingutusi, vaid aitab kujundkeelde imbununa mentaalselt rahvast üldlevinud meelistegevuste kaudu iseloomustada” (Voolaid, 2018).

Eesti spordikultuuri eripärad on kujunenud ajalooliste, sotsiaalsete ja kultuuriliste tegurite mõjul. Näiteks on talvised spordialad, nagu suusatamine, saanud olulise osa rahvuslikust identiteedist tänu Eesti karmile kliimale. Spordil on olnud oluline roll rahvusliku eneseteadvuse säilitamisel ja tugevdamisel, nii nõukogude okupatsiooni ajal, kui spordisaavutused olid üks väheseid viise, millega Eesti suutis rahvusvahelisel areenil oma kohalolu märgistada, kui ka enne seda, kui sport oli osa rahvusliku identiteedi kujundamisest ja iseseisvuspüüdlustest

Viimastel aastakümnetel on Eesti spordikultuur olnud seotud globaalsete trendidega, nagu profisport, meediakajastus ja sporditurundus. Samas on säilinud traditsiooniline väärtushinnang, mis rõhutab spordi kui isiksuse arengu ja ühiskondlike väärtuste vahendit.

Esimene alapeatükk keskendub Eesti spordikultuurile, avan mõiste „spordikultuur“ ning analüüsides selle ajaloolisi juuri. Toetun selgitamisel erialakirjandusele ja teooriatele. Teises alapeatükis avan lähemalt traditsiooniliste spordialade mõju spordikultuurile ning spordi rolli rahvusliku identiteedi kujundamisel. Lähtun teoreetilisel vaatlusel spetsialistide uurimustele ja teooriatele ja meediauuringutele.

1.1 Eesti spordikultuuri kujunemine ja ajalooline taust

Eesti spordikultuuri kujunemine on tihedalt seotud riigi ajalooliste sündmuste ja ühiskondlike muutustega. Alates 19. sajandist, kui Eestis hakkasid tekkima esimesed spordiseltsid, kuni

Nõukogude perioodini, kui sport mängis olulist rolli rahvusliku identiteedi hoidmisel, on see olnud osa Eesti ühiskondlikust elust. Tänapäeval on sport muutunud osaks globaalsetest trendidest, kuid selle tähtsus rahvusliku eneseteadvuse ja identiteedi kujundamises püsib. Käesolevas peatükis vaadeldakse Eesti spordikultuuri kujunemist läbi ajalooliste etappide, tuginedes teoreetilistele allikatele ja uurimustöödele.

Euroopas Liidus ja Eestis on sport tunnustatud poliitika valdkond. Sporti käsitletakse osana sotsiaalsest ja majanduslikust tervikust, mis loob olulisi väärtusi. Spordil on võime inimesi ühendada, jõuda kõigini sõltumata nende vanusest või soost, rahvusest või sotsiaalsest päritolust.

Spordil on tervist tugevdava, rahva tervist edendava kehalise tegevusena suurem mõju kui ühelgi teisel valdkonnal või ühiskondlikul liikumisel. Võimalusterohke on spordi roll hariduses, arendada kehalist tublidust, õpetada spordi kaudu teadmisi ja oskusi, kujundada positiivseid väärtushinnanguid, motivatsiooni ning valmisolekut toimetulekuks, luua eeldusi elujõulise rahva kasvatamiseks (EADSE, 2023).

Esimesena levis spordiharrastus linnades, kus seda edendasid eelkõige Tartu Ülikool ja haritud saksa keele kõnelejad. 1802. aastal taasavatud Tartu Ülikoolis harrastas väike osa tudengeid ja õppejõude traditsioonilisi kehalisi tegevusi, nagu vehklemine, ratsutamine, ujumine ja tantsimine. Peagi lisandus nende hulka ka Euroopas populaarsust kogunud võimlemine (Antons, Voolaid, 2018: 26-27).

Eesti spordikultuuri kujunemine on tihedalt seotud rahvusliku identiteedi tekkimise ja arenguga. 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi alguses, rahvusliku ärkamisaja kontekstis, hakkas sport Eestis laiemalt levima. Esimesed organiseeritud spordiseltsid, nagu 1863. aastal loodud Tallinna Saksa Võimlemisselts (Revaler Turnverein) ja aasta hiljem Tartus Tartu Võimlemisselts (Dorpater Turnverein), mängisid olulist rolli spordi kui tervikliku kultuurilise ja füüsilise arengu vahendi juurutamisel. Samal perioodil hakati mõistma spordi mõju rahvuslikule ühtsusele ja tervisele, mis andis hoogu ka eestikeelsete spordiorganisatsioonide loomisele (Antons, Voolaid, 2018: 56-57).

Eestis oli esimene teadaolev spordiselts Kalev, mis asutati 1901. aastal, kui Tallinna Jalgrattasõitjate Selts "Kalev". Selts on kandnud varasemalt ka nime Eestimaa Spordiselts Kalev. Esimestel aastatel oli seltsi esimees advokaat Ferdinand Karlson ja aseesimees Konstantin Päts. Seltsi peamine eesmärk oli eestlaste koondamine rahvuslikuks tervikuks ja

vastuseis tsaarivõimu venestamispoliitikale. Lisaks sporditegevusele korraldati ka hariduslikke ja kultuurilisi üritusi, sealhulgas perekonnaõhtuid, pidusid ning silmaringi avardavaid koosolekuid (Eesti Spordiselts Kalev - koduleht).

Eesti iseseisvumine 1918. aastal kiirendas spordikultuuri arengut. Riiklikul tasandil hakati toetama nii spordiharidust kui ka -infrastruktuuri, muutes spordi kättesaadavamaks laiemale elanikkonnale. 1920. aastate alguses, Vabadussõjast taastuva noore riigina, suunati rohkelt energiat spordi edendamisse, mis osutus üheks selle ajastu väärtuslikumaks investeeringuks (Lääne, 1999).

Eesti spordi ajalugu ulatub kaugesse minevikku, kus kehalise arengu olulist rolli mängisid rahvamängud ja kehalised harjutused, mis olid tihedalt seotud igapäevatöö ning kaitse- ja sõjategevusega. Teadlik ja sihipärane kehalise kasvatuse arendamine algas aga alles 19. sajandi 1870. aastatel, osaliselt Venemaal läbiviidud sõjaväereformi tõttu, mis nõudis ajateenijate paremat füüsilist ettevalmistust. Eesti noorte kehalise kasvatuse edendamisel oli suur panus Eesti Kirjameeste Seltsi kuulunud rahvakoolide õpetajatel. Võimlemine lisati maarahvakoolide õppekavasse Liivimaa kubermangus 1872. ja Eestimaa kubermangus 1878. aastal (Meijel, 1971).

Eesti spordielu hakkas 20. sajandi alul senisest rohkem mõjutama linnastumine ning koos sellega eestlastest keskklassi ja töölisklassi tähtsuse suurenemine. Paranenud elamistingimused pakkusid inimestele rohkem võimalusi harrastusega tegelemiseks, mis tõi muuhulgas kaasa uute spordiseltside tekke (Jansen, 2007).

Eesti spordi areng 20. sajandil sai tugeva tõuke Eesti Vabariigi esimesel iseseisvusperioodil (1918–1940), mida mitmete spordialade puhul peetakse üheks oluliseks kõrgtasemeks. Samas toimus märkimisväärne areng ka varasemal tsaariajal ning hiljem Nõukogude perioodil, mil sport mängis olulist rolli ühiskondlikus ja rahvusvahelises elus. Kuid iseseisvusperioodi jooksul võitsid Eesti sportlased viielt suveolümpialt kokku 21 medalit, sealhulgas kuus kuldmedalit. Kahekümne iseseisvusaasta jooksul tõusis esile mitu maailmakuulsat sportlast. Üks silmapaistvamaid oli Aleksander Klumberg-Kolmpere, kes osales 1919. aasta lõpus Tondi kasarmutes korraldatud spordikursustel otse lahinguväljalt ning püstitas oma esimesel kümnevõistlusel maailmarekordi, tõustes sellega maailma tippportlaste sekka (Lääne, 1999).

Siinkohal on oluline mõista, miks kujunesid spordiseltsidest välja spordiliidud ja kuidas see muutis Eesti spordimaastikku. Kui 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi alguses olid spordiseltsid peamiselt lokaalse haardega, suunatud teatud ühiskonnagruppidele ning keskendusid rohkem harrastusspordile, siis spordiliitude teke 1920. aastatel tõi kaasa ühtsema ja professionaalsema lähenemise. Spordiliidud võimaldasid koordineerida treeningtegevust, korraldada üleriigilisi ja rahvusvahelisi võistlusi ning esindada Eesti sportlasi maailmalavadel. See areng aitas ka tugevdada Eesti rahvuslikku identiteeti spordi kaudu, mis oli eriti oluline noore riigi jaoks. Näiteks Eesti Kergejõustikuliidu ja Jalgpalli Liidu loomine juba iseseisvuse algusaastatel võimaldas sportlastel paremini osaleda olümpiamängudel ja rahvusvahelistel turniiridel, mis omakorda tõstis Eesti sportlaste mainet ja saavutusvõimet.

“Esimestest spordiliitudest teame alles 1920-ndate aastate algusest. Eesti Kergejõustikuliit tekkis 1920. aastal, Eesti Jalgpalli Liit – 1921. aastal, Eesti Talvespordi Liit – 1921. aastal, Eesti Spordi Keskliit – 1922. aastal, Eesti Käsipalliliit – 1923. aastal jne. Luuakse mitmeid rahvusvahelisi spordialaseid ühinguid, tuntum neist oli Eesti Rahvusvaheline Elukutseliste Maadlejate Ühing, mis loodi 1923. aastal. 1920.–1925. aastatel arenes Eesti spordielu kiiresti, kuigi erinevate spordiorganisatsioonide tegevust mõjutasid tollased ühiskondlikud ja poliitilised tingimused. Võrreldes varasemate aastatega, meil spordiliikumine oli alles kujunemisjärgus, muutus ta märksa organiseeritumaks ja laialdasemaks. 1922. aastal loodud Eesti Spordi Keskliit muutus aastast aastasse üha võimsamaks spordi juhtivaks keskorganisatsiooniks. 1940. aastal tegutses kodanlikus Eestis 243 spordiseltsi ja -ringi umbes 15000 spordiharrastajaga” (Meijel, 1971).

Johannes Vedru toob välja oma lõputöös, et “Eesti NSV-s oli sportlastel 1940. aastate lõpus ja 1950. aastatel lisaks treeningutele, spordivõistlustel osalemisele ja heade resultaatide saavutamisele ka teisi ülesandeid. Sportlasi kaasati ühiskondlikku ellu, neisse suhtuti kui eeskujudesse, kes kandsid endas nõukogude inimesele kohaseid iseloomuomadusi ning panustasid kehtinud korra arendamisele. Kehakultuurilased ja sportlased kaasati mitmete poliitiliste sündmuste propageerimisprotsessi “ (Vedru, 2016: 31).

Nõukogude Liidus kasutati sporti ka poliitilise propaganda vahendina, et mõjutada inimesi osalema valimistel. 1950. aastatel viidi selleks läbi tähesõite, ühest linnast teise suunduvaid suusamatku, mille käigus korraldati propagandamiitinguid. Nendel matkadel osalesid parimad kohaliku spordielu esindajad, keda nimetati sportlasteks-agitaatoriteks. Nad

kandsid sümbolikat, mis kutsus inimesi üles valimistel osalema ja toetama Nõukogude võimu (Antons, Antons, 2008).

Nõukogude perioodil muutus spordikultuur oluliselt, kuna sport oli tihedalt seotud poliitilise propaganda ja ideoloogiaga. Spordiklubid ja -organisatsioonid riigistati ning spordist sai üks olulisemaid vahendeid nii rahvusvahelise prestiiži kui ka ühiskondliku kontrolli säilitamiseks.

Meenutus jalgrattatreeneri Rein Kirsipuu intervjuust perioodikast Sporditäht: “Nõukogude Liidus tervikuna ja spordis kehtis imepärane idee, et inimene ei maksa midagi. Eriti rattaspordis oli suur valik. Näiteks Liidu meistrivõistlustel osales 40 meeskonda, kellest pooled olid väga hea tasemega. Kogu treeningmetoodika põhines hüüdlausele “Davai! Davai!” Kes ellu jäi, oli kõva mees, käis ja võitis. Profimaailmas on teisiti, seal investeteeritakse inimesse. Lepingu sõlminud meest hoitakse. Liidu treenereile oli arusaamatu olukord, kus meilt ära hüpanud eestlast Jaanus Kuuma käskisid treenerid Tour de l’Aveniri viimasel etapil sadulast maha tulla ja katkestada. Kusjuures Kuum oli velotuuri liider! Treener tegelikult hoidis Kuuma, kes oli külmetunud. Vastupidine näite oli teisest eestlasest - ma ei mäletagi, kas see oli Toomas [Kirsipuu] või Riho [Suun]-, kes ka jäi haigeks. Liidu koondise esindaja sõnad olid: kasvõi sure, aga pead sõitma lõpuni” (Schwede, 2003).

“Tänaseks on 1990. aastate alul kujut võtma hakanud spordipüramiidi struktuur Eestis paigas, jagunesed liikumisharrastuseks, harrastusspordiks ning saavutusspordiks. Riigi spordipoliitika arengu põhimõtted on kirja pandud kultuuriministeriumi ja spordiorganisatsioonide poolt ette valmistatud dokumendis “Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030”, mis kiideti Riigikogu poolt heaks 18. veebruaril 2015” (Antons, Voolaid, 2018: 323).

Eesti Olümpiakomitee 2021-2024 tegevuste kokkuvõttest (Eesti Olümpiakomitee, 2024: 96) leiab, et spordi katusorganisatsiooni Eesti Olümpiakomitee liikmeteks olid 2024. aasta lõpu seisuga 107 juriidilist isikut ja 15 füüsilist isikut. 107 juriidilisest isikust on 68 spordialaliidud, 20 üleriigilised spordiühendused ja 19 piirkondlikud liidud.

Eeltoodud info põhjal saame kokku panna mõiste “spordikultuur”. Spordikultuur on kompleksne süsteem, mis hõlmab kõiki sporti ja kehalist tegevust puudutavaid praktikaid, väärtusi, norme ja ühiskondlikke mõjusid. See on tihedalt seotud kultuuriliste ja ühiskondlike

dünaamikatega, olles tihti peegelduseks inimeste elustiilist, identiteedist ja väärtushinnangutest.

Eestis on spordikultuur arenenud koos rahvusliku identiteedi kujunemisega, alguses peamiselt haritumate linnakodanike seas, kuid hiljem levis see laiemalt kogu ühiskonda. Spordi roll on olnud mitte ainult terviseedendaja, vaid ka rahvuslikku ühtsust tugevdav tegur, aidates kujundada ühiskonnas positiivseid väärtusi ja toetades noorte kehalist arengut. Spordi areng Eestis on seotud riigi ajaloolise ja poliitilise kontekstiga.

Eesti spordikultuur on kujunenud läbi ajaloo, olles tugevalt mõjutatud nii ühiskondlikest kui ka poliitilistest muutustest. Alates esimestest spordiseltsidest kuni kaasaegse tippspordini on sport mänginud olulist rolli rahvusliku identiteedi kujundamisel ja ühiskondliku sidususe tugevdamisel. Kui Nõukogude ajal kasutati sporti ka ideoloogiliste eesmärkide teenistuses, siis tänapäeval on see mitmekesine valdkond, kus riiklik tugi ja erakapital täiendavad teineteist. Kuigi rahastusprobleemid on jätkuvalt aktuaalsed, pakuvad rahvusvahelised võimalused ja eraalgatused spordile jätkusuutlikkust ning arenguvõimalusi.

1.2 Eesti spordikultuuri eripärad rahvusvahelises kontekstis

Üks läbi aegade võimsamaid rahvustunnet esile kutsuvaid valdkondi on sport. Pärast seda, kui erinevad spordiliigid olid end 20. sajandi esimesel poolel Eestis tõestanud ja populaarsust kogunud, kasvas ka vajadus hakata meediaväljaannetes, eelkõige ajalehtedes ja ajakirjades tähelepanu pöörama üksikute spordialade ajaloole. Seda on tunda veel tänapäevalgi: “suurem osa Eesti spordi ajalugu puudutavatest publikatsioonidest on ajakirjandusliku või populaarteadusliku iseloomuga” (Antons, Voolaid, 2018: 11). See väide toetab seda, et järgnevalt pärineb suur osa andmetest meediaväljaannetest.

Erinevalt paljudest suurriikidest, kus domineerivad kollektiivsed spordialad, on Eestis ajalooliselt kujunenud tugevad traditsioonid individuaalaladel nagu murdmaasuusatamine, vehklemine ja kergejõustik. Eesti kliima ja looduslikud tingimused on märkimisväärselt mõjutanud kohaliku spordikultuuri kujunemist. Pika ja karge talve tõttu on Eestis pikka aega olnud populaarsed talispordialad, eriti murdmaasuusatamine, mis on saanud osaks rahvuslikust identiteedist. Samuti on Eesti geograafia soodustanud suusaspordi arengut, pakkudes rohkelt

metsa- ja mägi-alasid, kus saab harrastada erinevaid talialasid. Lisaks sellele on Eesti vehklemistraditsioonid sügavad juured, olles seotud nii ajaloolise aadli- kui ka hariduskultuuriga. Kergejõustik, kui üks universaalsemaid ja vähem spetsiifilisi alasid, on samuti leidnud Eestis tugeva aluse, olles sageli esindatud rahvusvahelistel võistlustel.

“Eesti spordi arengut mõjutavad oluliselt ka riiklikud poliitikad ja toetussüsteemid. Spordivaldkonda reguleerivad mitmed organisatsioonid, sealhulgas Eesti Olümpiakomitee ja Spordikoolituse ja -Teabe SA, mis tegelevad nii professionaalse kui ka harrastusspordi arendamisega. Riik toetab sporti mitmete mehhanismide kaudu, sealhulgas treeningtoetuste, stipendiumide ja infrastruktuuri arendamise kaudu” (Eesti Olümpiakomitee, veebileht). Vabariigi Valitsuse Spordiseaduse §62 lõik 1 järgi on kehakultuuri- ja sporditöö korraldamine ning vastavate õigusaktide eelnõude koostamine Kultuuriministeeriumi valitsemisalas. Kultuuriministeerium on Euroopa Liidu kehakultuuri ja sporti mõjutavate poliitikate rakendaja ühtlasi olles Eesti spordipoliitika kujundaja ning valdkonna huvide esindaja ning kaitsja suhetes riigi keskvalitsuse ja kohalike omavalitsustega.

“Spordi korraldamine ja riigieelarvest spordi finantseerimine on sätestatud spordiseaduses. Eesti spordipoliitiline alusdokument on Riigikogus 2015. aastal vastu võetud „Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030“, mille täitmisest esitab kultuuriminister seadusandjale iga-aastase aruande” (EADSE, 2023). Samas on Eesti väiksus ning piiratud ressursid tihti takistuseks, mistõttu on paljud sportlased pidanud otsima lisatoetust eratoetajatelt. Eesti sportlased otsivad sageli sponsoreid, et rahastada oma treeninguid, võistlusi ja varustust. Näiteks on triatleet Ain-Alar Juhanson kasutanud rahvahulga toetust, kogudes üle tuhande väiketoetaja, et rahastada oma ettevalmistust Hawaii Ironmani võistluseks (Bank, 2009).

Eesti kui väikeriigi spordikultuurile on iseloomulik piiratud tippportlaste arv, mis võimaldab igal andekal sportlasel saada suuremat tähelepanu. Samas tähendab väiksem rahvaarv ka vähem spetsialiseeritud treeningukeskusi ning piiratud rahvusvahelist konkurentsi igapäevases treeningkeskkonnas, mis võib mõjutada sportlaste arenguvõimalusi võrreldes suuremate riikidega.

Eesti spordisüsteemi iseloomustab tippportlaste liikumine rahvusvahelistesse klubidesse ja treeningkeskustesse, kuna kohalike võimaluste piiratus võib takistada konkurentsikeskkonna arengut. See on eriti märgatav spordialadel, kus Eestis puudub piisav

konkurents või infrastruktuur. Näiteks on jalgpallur Ragnar Klavan mänginud edukalt Euroopa tippliigades, mis on aidanud tal saavutada kõrgetasemelist sportlikku arengut. Sarnane trend kehtib ka teistel aladel, kus sportlased otsivad välismaalt treening- ja võistlusvõimalusi, et saavutada rahvusvahelist edu. See praktika toetab Eesti spordipoliitika põhialuseid, mis väärtustavad rahvusvahelist koostööd ja kogemuste vahetamist sportlaste arengus (Kultuuriministeerium, 2022).

Tippportlaste rahvusvaheline liikumine, nende mitmekülgne roll ühiskonnas ning spordipoliitilised rõhuasetused viitavad sellele, et sport ei ole pelgalt füüsiline tegevus või meelelahutus, vaid oluline osa ühiskonna struktuurist ja kultuurist. Siinkohal tulebki uus termin: spordisotsioloogia, mis uurib sporti ühiskonna vaatenurgast, käsitledes seda nähtusena, mis sõltub ühiskonnast ja selle arengust. Spordi nähtusi tõlgendatakse ühiskonna, kultuuri, sotsiaalse struktuuri ja institutsioonide kaudu. Kuigi sport on peamiselt ühiskondlik nähtus, omab see nagu teisedki ühiskonna valdkonna teatavat autonoomiat, mille raames saab sport reguleerida oma tegevusi ja arengut ning omakorda mõjutada ühiskonda (Noormets, 2009).

Eesti tippportlased täidavad sageli mitmekülgseid rolle ka väljaspool spordimaailma, osaledes aktiivselt ühiskondlikus elus. Näiteks on Kristina Šmigun-Vähi suundunud poliitikasse, Ragnar Klavan tegutseb ettevõtluses ning Gerd Kanter panustab spordiarendusse. Selline mitmekülgsus eristab Eesti sportlasi suuremate riikide omadega, kus tippportlased on enamasti osa meelelahutustööstusest ning keskenduvad peamiselt professionaalsele spordikarjäärile.

Eesti sportlased on rahvusvahelistel tiitlivõistlustel saavutanud silmapaistvaid tulemusi, eriti individuaalaladel. Heaks näiteks on 2021. aasta, mida võib pidada Eesti spordile eriliseks mitmel põhjusel: kokku võideti erinevatel spordialadel 191 medalit, millest 23 (12%) pärinesid olümpiakavva kuuluvatelt aladelt. Lisaks toimus Eestis esmakordselt täispikkuses autoralli maailmameistrivõistluste etapp ning peeti täiskasvanute spordi Euroopa meistrivõistluste finaaltorniiri mängud. Samal aastal korraldati Eestis ka kaks olümpiaala tiitlivõistlust - U20 ja U23 Euroopa meistrivõistlused kergejõustikus (Kultuuriministeerium, 2022).

Lisaks tippspordile on Eesti spordikultuuris oluline roll rahvaspordil ja harrastussportlaste kõrgel osakaalul. Eesti on tuntud suurte spordiürituste, nagu Tartu Maraton ja Tallinna Maraton poolest, mis kaasavad tuhandeid osalejaid nii kohalikul kui ka rahvusvaheliselt. Tartu Maraton on üks suurimaid suusavõistlusi Baltikumis, kus osaleb sageli

tuhatkond inimest, sealhulgas rahvusvahelisi osalejaid (Tartu Maraton, 2025). Kehalise aktiivsuse ja tervislike eluviiside propageerimine on oluline osa Eesti spordikultuurist, mis eristab seda paljudest teistest riikidest, kus sport on rohkem keskendunud tippsaavutustele.

Eesti spordikultuur on arenenud erinevate ajalooliste, geograafiliste ja sotsiaalsete tegurite mõjul, mille tulemusena on Eesti sportides suurenenud keskendumine individuaalsetele spordialadele, nagu murdmaasuusatamine, vehklemine ja kergejõustik. Eesti sportlaste rahvusvahelised saavutused on andnud riigile maailmas tugeva maine, pakkudes eeskujusid, nagu Jaak Mae, Gerd Kanter ja Erki Nool. Spordi arengut Eestis toetamaks tegutsevad mitmed organisatsioonid ja institutsioonid, ent piiratud rahalised vahendid sunnivad sportlasi otsima rahastamist ka eratoetajatelt või rahvusvahelistelt organisatsioonidelt. Eesti spordi mitmekesus kajastub nii tippsportlaste saavutustes kui ka rahvaspordi populaarsuses, kus suured üritused, näiteks Tartu Maraton ja Tallinna Maraton, pakuvad terviseedendust ja ühendavad inimesi.

2. TIPPSPORTLASED JA NENDE MÕJU

Teine peatükk keskendub tippsportlaste ja nende mitmekülgsel rollile ühiskonnas. Selles käsitlen kõigepealt mõistet „tippsportlane“, analüüsid, milliste tunnuste ja omaduste kaudu sportlane selle staatuse saavutab ning milline on meedia, avalikkuse ja sporditulemuste roll selle kujunemisel. Samuti uurin, kuidas tippsportlased mõjutavad ühiskonda laiemalt, sealhulgas nende mõju noorte sportimisharjumustele, rahvuslikule identiteedile, tarbimiskäitumisele ning väärtushinnangutele.

“Sport on omaette maailm, millel on oma normid ja tavad, kuid see on ka igapäevaelu peegel, kus saame kogeda erilisi emotsioone ja sügavaid kultuurilisi tähendusi” (Liston, 2020). Tippsportlased on oma saavutuste, karismaatilise ja pühendumusega mõjutanud mitmesuguseid spordialasid, ühiskondlikke protsesse ja indiviidide elu.

Tippsportlaste mõju ühiskonnale ei piirdu vaid nende saavutustega spordiväljakul. Nad on sageli ka sotsiaalsete muutuste eestvedajad, kasutades oma kuulsust ja platvormi oluliste teemade propageerimiseks, nagu võrdsus, tervislik eluviis ja haridus. Nende tegevus näitab, et sport on palju enam kui vaid võistlus.

Selle teema käsitlemisel toetun erinevatele teaduslikele allikatele ja varasematele uuringutele, mis selgitavad tippsportlaste fenomeni sotsioloogilisest ja kultuurilisest perspektiivist.

Lisaks analüüsin teises alapeatükis spetsiifilisemalt Eesti tippsportlaste rolli ja nende panust spordikultuuri kujunemisse. Keskendun sellele, kuidas Eesti tippsportlased mõjutavad spordi populariseerimist, noorte innustamist spordiga tegelema ning milline on nende roll Eesti spordimaastiku arengus. Lähtun teoreetilisel vaatlusel valdkonna ekspertide uuringutest ja teooriatest, et mõista, millised mehhanismid kujundavad Eesti tippsportlaste mõju ning milline on nende roll nii rahvuslikus kui ka rahvusvahelises kontekstis.

2.1 TippSPORTlaste mõiste ja nende roll ühiskonnas

Spordi roll ja sotsiaalmajanduslik mõju ühiskonnas avaldub mitmes valdkonnas. Ingliskeelne mõiste *Role Model Effect* (eeskujude mõju) on põhjalikult käsitletud psühholoogia, sotsioloogia ja haridusteaduse kirjanduses. Selle teoreetilise aluse pakkus Albert Bandura oma sotsiaalse õppimise teooriaga (*Social Learning Theory*), mis hiljem arenes sotsiaalse-kognitiivseks teooriaks (*Social Cognitive Theory*). Eeskujud mõjutavad indiviidide käitumist, hoiakuid ja väärtushinnanguid, eriti noorte seas. Spordis, hariduses ja muudes eluvaldkondades võivad eeskujud inspireerida, motiveerida ja suunata inimeste tegevust, pakkudes neile jäljendamisväärsed näiteid. (Bandura, 2001)

Andreas Kraas (2014) toob oma magistritöös välja, et tänapäeval on raske tõsiselt väita, et poliitika ja sport ei ole omavahel seotud. Olümpiamängud, kui spordimaailma absoluutne tipp, on suur sündmus, mis jõuab laia masside teadvusesse. Kuigi olümpialiikumine on püüdnud end poliitikast distantseerida, on tegelikkuses sport ja poliitika tihedalt põimunud. Poliitika on olümpiamängudel ilmunud erinevates vormides, sealhulgas kõige silmapaistvamatenä boikottid, mis on olnud olümpiaajaloos korduvalt nähtused.

Eesti Olümpiakomitee asepresident Jüri Tamme on avaldanud oma arvamuse boikoteerimise kohta. Olümpiamängude boikoteerimise teema on olnud aktuaalne läbi ajaloo ning seda on kasutatud vahendina, et juhtida tähelepanu globaalsetele probleemidele. Samas on sportlased tihti need, kes sellistest poliitilistest otsustest enim kannatavad. Paljudele on olümpia ainulaadne võimalus oma spordikarjääri tippetke saavutada, ning nende osalemise takistamine on sportlaste suhtes ebaõiglane. Sport ja olümpialiikumine ei eksisteeri poliitilisest kontekstist eraldatuna, kuid samal ajal peetakse olümpiamänge ka sümboliks, mis ühendab inimesi ja rahvaid. Seega võib boikott kahjustada pigem sportlasi kui tegelikult lahendada poliitilisi probleeme. Eesti spordiringkonnas on olümpialiikumise keskseks põhimõtteks olnud avatus ja kaasatus, mille kaudu panustatakse rahvusvahelisse dialoogi ja koostöösse (Tamm, 2008).

1984. aasta Los Angelese olümpiamängude boikott avaldas Eestis suurimat mõju kolmele tippSPORTlastele: Heino Puustele, Jüri Tammele ja Jaak Uudmäele. Nende suurim unistus osaleda olümpiamängudel ja võidelda medalite eest jäi täitumata, kuna toona oli Eestis võimalik olümpiale pääseda vaid NSV Liidu koondise kaudu, mida aga 1984. aasta boikott

takistas. Boikoti korraldasid USA ja paljud teised lääneriigid, et protestida NSV Liidu sissetungi vastu Afganistani. Jüri Tamm, kes oli 1984. aastal oma parimas vormis ja saavutanud treeningul muljetavaldava tulemuse (83.64 m), jäi Los Angeleses võistlemise võimalusest ilma. Tema sõnul oli boikoti mõju äärmiselt masendav, kuna ta oli juba valmis võitlema medalite eest, kuid jäi ilma suurvõistluse võimalusest. Heino Puuste, kes oli 1983. aastal maailmameistrivõistlustel neljas, saavutas ka 1984. aastal suurepärase vormi. Puustel oli Los Angeleses viimane võimalus olümpiamedal jahtida, kuid boikott tõmbas sellele kriipsu peale. Puuste tõdeb, et tema võimed oleksid võinud viia ta medalikonkurentsi, kuna tema tulemused olid juba eelmistest aastatest erakordsed. Samuti toob ta esile, et võrreldes 1980. aastatega on täna sportlaste võimalused palju paremad, kuna toidulisandid ja meditsiiniline tugi on arenenud. Kolmikhüppaja Jaak Uudmäe, kes oli saavutanud Moskvas Eesti rekordi tulemusega 17.35 ning võitnud 1983. aasta maailmameistrivõistlustel hõbemedali, räägib, et Los Angelese mängudeks valmistumine ei kulgenud lihtsalt terviseprobleemide tõttu. Kui Uudmäe sai teada boikotist, oli ta juba oma eesmärkidest loobunud, kuna tema jaoks oli olümpiamängude võistlus kõige tähtsam ja oli raske seda 1984. aasta Sõprusmängude alternatiiviga asendada. Sõprusmängud (originaalis Дружба-84) olid NSV Liidu korraldatud mitteametlik rahvusvaheline spordivõistlus, mille eesmärk oli asendada 1980. aasta Moskva olümpiamängud, mis oli boikoteeritud paljude lääneriikide poolt, sealhulgas USA poolt (Tserp, 2020).

Sportlasi on ühiskonnas alati peetud eeskujudeks, kuna spordis osalemine esindab olulisi väärtusi. Sporti nähakse nii füüsilise kui ka vaimse tervise tugevdamise vahendina, julgustades osalejaid mitte ainult oma füüsilist vormi parandama, vaid ka vaimset heaolu hoidma. On tõestatud, et lapsed, kellel on sportlastest eeskujud, on suurema tõenäosusega spordiga tegelevad, olles inspireeritud sportlastest, keda nad imetlevad. Sportlased, kes oma käitumisega teisi juhivad, aitavad noortel mõista spordis osalemise eeliseid, sealhulgas füüsilist aktiivsust, meeskonnatööd, tervislikku konkurentsi ja sihipärast pingutamist eesmärkide saavutamiseks. Näiteks tennisemaailma legend Serena Williams on oma loodud Serena Fundi kaudu mentor ja treener, pakkudes noortele tüdrukutele tuge, juhendamist ja ressursse, et aidata neil spordis ja elus laiemalt edu saavutada (Polycarpou, 2023).

Tippsportlasted võivad noori innustada osalema erinevates sporditegevustes, näiteks palli viskamine, väravate löömine või korvi viskamine. Samas on teadlased kahtluse alla

seadnud sportlaste eeskju tõhususe spordiosaluse suurendamisel. Näiteks 2012. aasta Londoni olümpiamängudel, kus Briti sportlased saavutasid erakordseid tulemusi, rakendati poliitikat, mis keskendus „osaluspärandi“ loomisele ehk kehalise aktiivsuse suurendamisele kogu Ühendkuningriigis. Siiski langes spordiosalus pärast mängu. Ühes rahvusvahelises uuringus selgus, et vaid 10% eliitsportlastest olid saanud inspiratsiooni teistelt tippportlastelt, samas kui 59% olid spordi juurde jõudnud vanemate ja 28% sõprade julgustusel (Adair, 2022).

Soomes läbi viidud uuringus uurisid teadlased noorsportlaste eeskjude valikut ja nende mõju identiteedi kujundamisele. Uuringus osales 18 noort sportlast (10 naist ja 8 meest) vanuses 17–18 aastat ning nende intervjuusid analüüsiti narratiivse meetodi abil. Tulemused näitasid, et noored valisid eeskjudeks peamiselt tippportlasi ja pereliikmeid. Noormehed eelistasid tuntud sportlasi, samas kui neiud otsisid eeskjuid, kellega nad end paremini samastada suudaksid. Enamik osalejatest ei soovinud järgida tippporti totalitaarseid väärtusi, vaid hindasid eeskjuid, kellel olid ka muud rollid ja identiteetid väljaspool sporti. Uuringust selgub, et sportlaste eeskjude narratiivid on noorte identiteedi kujundamisel oluline ressurss ning neid võiks praktiliselt rakendada sportlaste karjäärinõustamises, et toetada isiklikku arengut ja tuleviku planeerimist (Ronkainen, Ryba & Selänne, 2019).

Mõned sportlased võtavad teadlikult juhtrolli ka väljaspool spordiväljakut, toetades kogukondi, kes jagavad nende väärtusi ja huve. Näiteks Austraalia jalgpallur Bachar Houli, kes on islamiusuline, on pühendunud islami kogukonna kaasamisele ja noorte moslemite inspireerimisele spordiga tegelema. Tema kogukondlikku rolli toetab ka tema klubi, mis täiendab tema positsiooni Austraalia jalgpalliliiga (AFL) multikultuursuse saadikuna (Adair, 2022).

Sportlike eeskjude puhul meenutatakse sageli nii praeguseid kui ka minevikus tuntud meistreid. Spordis mõistetakse meistrit tavaliselt kui isikut, kes suudab oma alal saavutada kõrgeima taseme ja ületada oma konkurente, võites tiitleid ja saavutades silmapaistvaid tulemusi. Kuid ajalooliselt tuleneb „meistri“ mõiste keskaegsest turniiride kontekstist, kus see tähendas isikut, kes kaitseb ja toetab teisi või mingit eesmärki. Seetõttu ei ole sportlased vaid oma ala parimad, vaid ka kogukonna, rahva ja vahel kogu inimkonna esindajad. Näiteks Ameerika poksija Muhammad Ali kehastas nii sportlikku tippkvaliteeti kui ka sotsiaalset ja poliitilist aktiivsust. (Liston, 2020).

Ellie Robinson, kes sai maailmale tuntuks 15-aastaselt Rio 2016 Paralümpiamängudel kuldmedali võites, on kujunenud üheks juhtivaks eeskujuks paraspordi maailmas. Tema sportlikud saavutused ja sellele järgnenud avalik tähelepanu on võimaldanud tal olla mõjukas hääl paraspordi edendamisel. Ta on olnud „Impossible to Ignore“ kampaania saadik, rõhutades spordi rolli identiteedi kujundamisel, ning on kasutanud oma platvormi, et rääkida olulistest teemadest suuremates meediaväljaannetes, nagu *The Sunday Times* ja *The Telegraph*. Ellie Simmonds on Briti paraujuja, kes on kahekordne olümpiavõitja ja mitmekordne maailmameister. Ta on üks tuntumaid paraolümpiasportlasi, kes on inspireerinud paljusid inimesi, eriti neid, kes on liikumispuudega, osalema spordis ja arendama oma võimeid. Robinson, olles ise paraolümpiasportlane, tahab järgida Simmondsi eeskju, kasutades oma tuntuks paraspordi populariseerimiseks ja rohkemate inimeste innustamiseks selles valdkonnas tegutsema. (ParalympicsGB, 2021).

Spordi roll ühiskonnas on mitmekülgne ja ulatub nii indiviidide kui ka kogukondade tasandile. Spordis osalevad inimesed, eriti noored, saavad eeskju tippportlastelt, kelle käitumine, hoiakud ja väärtushinnangud mõjutavad nende enda arengut. Albert Bandura sotsiaalse õppimise teooria kohaselt on eeskjud olulised arengut mõjutavad tegurid. Sportlased, nagu Serena Williams ja Ellie Robinson, kasutavad oma kuulsust mitte ainult sportlike saavutuste, vaid ka sotsiaalsete väärtuste edendamiseks, pakkudes eeskju nii füüsilise kui vaimse tervise edendamisel. Kuigi sportlaste eeskju on noorte seas oluline, on uuringud näidanud, et noored eelistavad sageli oma eeskjuks pereliikmeid või sõpru. Eeskjud, kellel on tasakaalustatud elu ka sportimisest väljaspool, on noorte jaoks sageli tähtsamad. Sportlased kehastavad kultuurilisi väärtusi ja unistusi, pakkudes inspiratsiooni ja näidates, kuidas inimesed võiksid ise areneda.

2.2 Eesti tippportlaste mõju spordialadele

Eesti spordiajaloos on olnud mitmeid silmapaistvaid sportlasi, kes on oma saavutustega tõstnud Eesti mainet rahvusvahelisel areenil ning samuti mõjutanud oluliselt nende spordialade arengut kohalikul tasandil. Eesti tippportlased on oma saavutuste ja

pühendumusega mänginud olulist rolli mitmesuguste spordialade arengus ja populariseerimises. Nende edu on inspireerinud noori sportlasi ja suurendanud spordihuviliste.

Sport on Eesti kultuuriruumis märkimisväärsel kohal. Sport on aja jooksul muutunud kättesaadavamaks, on tekkinud uusi spordialasid ja spordirajatisi, millega kaasnevad meie mastaabis ka uued tippportlased. Spordirajatiste kvaliteeti on muudetud paremaks, mistõttu haarab see märksa laiemat hulga inimesi sportima, kui võrrelda eelmiste aastakümnetega. Üheks näiteks on spordiala nimega discgolf. Discgolfi esimeseks ametlikuks võistluseks peetakse Eestis 2002 juunis Tallinnas, Pirita metsas toimunud "1-st Annual William Vesilind Disc Golf Invitational", mis oli kahepäevane rahvusvaheline võistlus. Alates 2012. aastast on discgolfimängijate arv Eestis kiiresti kasvanud, mis on toonud kaasa ka võistluste arvu suurenemise. 2016. aastaks olid Eestis välja kasvanud Euroopa tipptasemel mängijad, kes esindavad Eestit rahvusvahelistel suurvõistlustel, sealhulgas Euroopa meistrivõistlustel. 2022. aastal saavutas Kristin Lätt maailmameistri tiitli, millele järgnes võidukäik rahvusvahelistel discgolfi võistlustel. Lisaks Kristin Lättile on Eestis mitmeid teisi profisportlasi, sealhulgas mitmekordne Eesti meister Albert Tamm, Silver Lätt ja Mathias Villota (Innova Europe).

Alates kaasaegse spordiliikumise kujunemisest eelmise sajandi alguses on sport ja tippportlased olnud laialdaselt hinnatud. Tippportlased saavutatud edu on alati olnud väärtustatud, aidates kaasa rahvusliku eneseteadvuse tugevdamisele, noorte hoiakute kujundamisele ja nende valikute suunamisele.

Õhtuleht Sport artiklis toob Allar Levandi välja, et sport, kuulsus ja tulemus käivad käsikäes. Lisaks on Erki Nool välja toonud, et tänu sotsiaalmeediale on sport ja tulemused palju rohkem kajastatavamad ning inimesed saavad elada rohkem kaasa (Luuk, 2014). See on loonud sportlastele võimaluse suhelda oma fännide ja toetajatega otse, andes neile platvormi oma tegemiste jagamiseks ja samal ajal ka suurema vastutuse oma kuvandi eest. Sotsiaalmeedia on muutnud spordi olemust, andes sellele laiemat nähtavust ja võimalusi, mis omakorda mõjutab ka tulemuste tõlgendamist ja sportlaste avalikku elu.

Kiirusitaja Saskia Alusalu, kes saavutas olümpiamängudel neljanda koha, on aktiivne sotsiaalmeedias, hallates kontosid nii Facebookis kui ka Instagramis, kus tal on 76900 jälgijat. Vikerraadio saates *Spordipühapäev* rääkis Alusalu, et sotsiaalmeedia suurim positiivne mõju on võimalus oma sõnumeid jagada. Ta tunneb rõõmu ja motivatsiooni, kui inimesed kirjutavad talle, et on tema eeskujul hakanud trenni tegema või uisud ostnud. Alusalu peab oluliseks

autentsust, soovides näidata ennast ja oma elu tõepäraselt, vältides liialdusi, kuid säilitades positiivse lähenemise (Vedru, 2018).

Danil Garmatyuk uuris oma bakalaureusetöös, kuidas Eesti sportlased loovad omale persoonibrändi ning kuidas nad turundavad end Facebookis ja Instagramis. Töös selgus, et „enamused sportlased, eriti individuaalspordiala sportlased, kasutavad eneseturundamist ning tegelevad oma persoonibrändiga“ (Garmatyuk, 2021).

Vehklemise eksmaailmameister Julia Beljajeva eelistab sotsiaalmeedia platvormina Facebooki, kus tal on 15 000 jälgijat. Tema fännilehte haldab Brit Mesipuu, kes töötab Milos ettevõtte tegevjuhina, kuid ei saa selle eest tasu. Kuigi sportlased, olles avaliku elu tegelased, võivad sotsiaalmeedias kokku puutuda kriitikaga, on Eestis seni olnud rahulik olukord. Negatiivsed kommentaarid on olnud haruldased ja sportlased ei ole nendele üldjuhul vastanud, pidades seda mitteoluliseks. Samuti on sotsiaalmeedia andnud sportlastele positiivseid koostöövõimalusi, sealhulgas aidanud leida sponsoreid. Näiteks Beljajeva Facebooki fännileht on olnud oluline toetajate leidmisel, samasuguseid positiivseid kogemusi on olnud ka teistel sportlastel nagu Regina Ermits, Grete Gaim ja Kalev Ermits. (Vedru, 2018).

Lisaks kajastub Danil Garmatyuk bakalaureusetöös, kuidas oma persoonibrändi turundamine aitab kaasa spordikarjäärile ja kas üldse edukas spordikarjäär sõltub tuntud persoonibrändist või saadakse ilma selleta hakkama. “Karjäär ei sõltu otseselt persoonibrändist, kuna mitmed sportlased on tunnistanud, et neil on tuttavaid, kes ei tegele sotsiaalmeediaga, kuid kes on siiski väga head sportlased, ning Facebooki või Instagrami konto puudumine ei mõjuta nende tulemusi. Samas toodi välja, et tuntud persoonibränd võib siiski aidata kaasa, kuna mõni inimene vajab tuntuust ja tähelepanu, samas kui teine ei tunne selle vajadust. Persoonibrändi arendamiseks on motivatsiooni hoidmine, eriti raskematel perioodidel, nagu pandeemia või halvad tulemused. Samuti võivad sponsorid pakkuda sportlastele paremat varustust, taastumisvõimalusi ja tervislikumat toitumist. Kokkuvõttes võib persoonibränd olla kasulik sportlaste vaimse tervise jaoks ja aidata neil jätkata oma spordialadega ning saavutada häid tulemusi” (Garmatyuk, 2021).

Eesti sotsiaalmeedias figureerivad sportlased, kaugushüppaja Ksenija Balta ja kiiruisutaja Saskia Alusalu, jagavad oma kogemusi sotsiaalmeediast kui vahendist, mis aitab neil hoida ühendust oma toetajatega ja suurendada nende mõju ühiskonnas. Saskia ütleb, et suurem jälgijaskond toob kaasa suurema väärtuse sponsoreid ja toetajaid silmas pidades.

Ksenija lisab, et sotsiaalmeedia võimaldab tal jagada oma saavutusi ja tegemisi otse oma jälgijatega, aidates tal hoida suhteid sponsoreid ja partnereid. Positiivne tagasiside ja inspireerivad sõnumid, mida ta saab, motiveerivad teda rohkem pingutama. Eesti võrkpallikoondise liige Robert Täht leiab aga, et sotsiaalmeedia on individuaalsportlastele olulisem kui meeskonnasportlastele. Ta ei pea sotsiaalmeediat eriti oluliseks ning kasutab seda pigem tunde järgi, rohkem infovahetuseks kui reklaamimiseks. (Rist, 2019)

Spordi rahastamine Eestis on keeruline ja jaguneb erinevatesse valdkondadesse, mis sõltuvad spordi tasemest (harrastu- või tippспорт) ja spordialast. Tarvi Pürn selgitas „Spordipühapäeva“ saates, et noortesporti rahastamine sõltub peamiselt kohalikest omavalitsustest, mis toetavad seda umbes 80 miljoni euro ulatuses aastas. Samuti osaleb riik, andes umbes 40-45 miljonit eurot, millest suur osa suunatakse taristu arendamisele, kuid pehme raha jaguneb liikumisharrastuse ja tippsporti vahel. Tippudele suunatakse oma osa rahast Eesti Olümpiakomitee kaudu, mis tegeleb tippsporti tulemuste juhtimisega (Johannes Vedru & Ragnar Kaasik, 2021).

Aastal 2019 loodi tippsporti toetamise süsteem Team Estonia, mille eesmärk on pakkuda sportlastele kvaliteetseid tugiteenuseid, sealhulgas spordimeditsiini, füsioteraapiat ja rahastust, et tagada nende konkurentsivõime rahvusvahelistel tiitlivõistlustel. Süsteemi eesmärgiks on saavutada medaleid olümpiamängudel ja muudel suurvõistlustel, tõstes samal ajal Eesti mainet rahvusvahelisel areenil ning inspireerides elanikkonda sportima. Team Estonia toetab nii individuaalseid sportlasi kui ka koondisi, jagades toetused A-, B- ja C-kategooriatesse ning noorte tasemetele. Lisaks olümpiaaladele kuuluvad süsteemi ka viie mitteolümpiaala (autosport, karate, male, mootorrattasport ja orienteerumine) koondised. Terviklik toetussüsteem aitab luua jätkusuutliku tippsporti keskkonna, mis tagab Eesti sportlastele võimalused konkureerida maailma parimatega (Eesti Olümpiakomitee, veebileht).

Ettevõtte Bigbanki esindaja Jonna Pechter selgitab, et nad toetavad Eestis tegutseva Tartu võrkpalliklubi tegevust, kuna riik ei toeta seda piisavalt. Pechter toob välja, et spordiklubi toimimiseks on vajalik rahastus, kuid sponsorlus ei ole äriiselt kasumlik tegevus. Selle asemel on see pigem ettevõtte ja selle omanike soov anda tagasi ühiskonnale. Ta täpsustab, et kui sponsorlus oleks kasumlik, jagataks raha tavaliselt turunduskuludeks, kuid Bigbank annab kogu sponsorlusrahast klubi toetamiseks, et tagada nende kindlustunne ja võimaldada neil keskenduda oma tegevusele. Sponsorluse ootused on seotud edukate tulemuste

saavutamise, sealhulgas huvi suurendamise ja noorte treenimisvõimaluste pakkumisega. Pechter toob esile, et Bigbanki toetatud klubi noored on toonud koondisesse enim mängijaid, mis kinnitab, et nad teevad õiget asja. Lisaks on Bigbankil sõlmitud kirjalikud lepingud, mis sisaldavad nõuet, et klubi tegeleb puhtalt sporditegevusega (Johannes Vedru & Ragnar Kaasik, 2021).

Sportlased ja sport tervikuna mängivad olulist rolli ühiskonnas. Lisaks meelelahutuslikule väärtusele edendavad nad positiivseid väärtusi, nagu aus mäng ja meeskonnavaim. Eriti noored otsivad endale eeskujusid, keda jäljendada, ja sageli on nendeks edukad sportlased. Suured spordivõistlused, nagu maailmameistrivõistlused või olümpiamängud, võivad samuti motiveerida inimesi rohkem sporti harrastama (Dewenter, Giessing, 2014).

Eesti spordi ajaloos on olnud mitmeid silmapaistvaid sportlasi, kelle saavutused on tõstnud Eesti mainet rahvusvaheliselt ja edendanud spordialade arengut ka kodumaisel tasandil. Nende pühendumine on inspireerinud noori sportlasi, suurendanud spordihuvi ja tugevdanud Eesti positsiooni globaalses spordimaailmas. Eestis on spordi kättesaadavus paranenud, uued spordialad ja rajatised on loonud uusi võimalusi talendikatele sportlastele. Näiteks discgolfi populaarsus on kiiresti kasvanud, tuues rahvusvahelisi eduhetki, nagu Kristin Lätti maailmameistritiitel. Sotsiaalmeedia on samuti muutnud spordi olemust, pakkudes sportlastele platvormi oma tegemiste jagamiseks ja uute sponsorite leidmiseks. Sportlased, nagu Saskia Alusalu ja Julia Beljajeva, kasutavad seda võimalust oma karjääri edendamiseks ja positiivse ühiskondliku mõju avaldamiseks. Samuti on sponsorlus ja riigi tugi, sealhulgas Team Estonia süsteem, olulised tippspordi arengule, kuid ka erasektor, näiteks eeltoodud ettevõtte Bigbank, mängib olulist rolli spordiklubide toetamisel.

3. EMPIIRILINE UURING, MEETOD JA VALIM

Selles peatükis antakse ülevaade magistritöö uurimisküsimuste ja valimi koostamise protsessist. Kirjeldatakse andmete kogumise viisi ning analüüsi meetodeid, mida on kasutatud uurimistulemuste saavutamiseks. Magistritöö empiiriline osa tugineb poolstruktureeritud intervjuudele, mille eesmärk oli mõista tipptasemel sportlaste mõju Eesti spordikultuurile ning tuvastada seoseid nende edu ja spordialade populaarsuse vahel.

3.1 Valimisse kuulunud alaliidud

Lõputöö empiirilisse uuringu valimisse valisin spordialaliidud. Valimisse valitud alaliitude valik toetus Spordikoolituse- ja Teabe SA andmetele. Tabel 1 iseloomustab alaliitude valiku tegemise nõudeid: 1) rohke organisatsioonide arv; 2) kõrge harrastajate arv. Eeltoodud andmete põhjal moodustus top 10 järjestus spordialaliitudest, kellega kontakti otsisin. Valimisse valitud alaliitude tingimused loodi eesmärgiga, et alaliidud, kellega ühendust võtan, suudaksid anda tagasisidet teemadel, mis aitavad kujundada Eesti spordikultuuri. Lõputöösse panustasid oma aja ja vastustega 5 spordialaliitu.

ALALIIT	AMETLIK LÜHEND/ TÖÖS KASUTATAV LÜHEND	ORGANISATSIOONIDE ARV	HARRASTAJATE ARV
Eesti Jalgpalli Liit	EJL/EJL	178	24760
Eesti Korvpalliliit	EKL/EKL	135	8663
Eesti Võrkpalli Liit	EVF/EVF	141	7202
Eesti Suusaliit	ESL/ESL	95	2935
Eesti Jalgratturite Liit	EJL/EJRL	74	2372

Tabel 1: Valimisse valitud alaliitude andmed. Andmed pärinevad: Spordikoolituse- ja Teabe SA (25.03.2025 seisuga).

3.2 Uurimisobjekt ja meetod

Andmete analüüs põhineb kvalitatiivsetel meetoditel, mis võimaldavad süvitsi mõista intervjuueeritavate arvamusi ja kogemusi. Intervjuude läbiviimiseks valiti alaliitude esindajad, tuginedes nende põhjalikele kogemustele ja teadmistele Eesti spordimaastikul. Tulemuste tõlgendamisel keskenduti mustrite ja seoste tuvastamisele, et paremini mõista tipp sportlaste mõju Eesti spordi arengule ja selle ühiskondlikule tähendusele.

Valimi kriteeriumitega sobivate alaliitudega kontakteerusin isiklikult läbi e-posti. Enne intervjuu alustamist selgitasin eesmärgi, milleks oli analüüsida, kuidas Eesti tipp sportlaste avalik imago ja nende saavutused mõjutavad Eesti spordikultuuri, ühiskonna suhtumist sporti ning laiemalt spordi tähendust Eesti ühiskonnas. Antud uuring on läbi viidud magistritöö kirjutamiseks. Intervjuud pakkudes andsin alaliitudele võimaluse vastata küsimustele kirjalikult aja kokkuhoiu mõttes, mida kõik alaliidud ka valisid. Vastused esitati läbi Google Docs'i programmi. Palusin vastata põhjalikult ja arutletult.

Vastuste konfidentsiaalsus ja anonüümsus olid uuringus olulisel kohal. Kuigi vastuseid sai esitada anonüümselt, oli konteksti loomiseks vajalik esitada teatud iseloomustavad andmed, nagu alaliit või muu asjakohane teave. Kogutud andmeid töödeldi teaduslikel eesmärkidel, et analüüsida ja luua vajalik kontekst magistritöö raames. Vastuste konfidentsiaalsus oli tagatud nii hästi kui võimalik, kuid tuli arvestada, et Eesti kontekstis ei saanud täielikku anonüümsust tagada, kuna intervjuude põhjal võis isiku oletada. Andmeid säilitati kuni töö valmimiseni ning need kustutati ühe kuu jooksul pärast kaitsmist.

Oma magistritöö uurimuse olen jaganud viide alapeatükki, kust siis magistritöösse tulevad tulemused järgnevalt. Esmalt uurin detailsemalt, kuidas Eesti tipp sportlaste edu on mõjutanud alaliitude populaarsust, sealhulgas meediakaja, pealtvaatajate arvu ja harrastajate huvi. Lisaks analüüsin, kas ja kui palju on alaliidud täheldanud suuremat huvi mõne sportlase saavutuse tõttu ning kuidas alaliidud kasutavad sportlaste saavutusi oma spordialade populariseerimiseks.

Teiseks pööran tähelepanu spordikultuuri kujundamisele. Kuidas alaliidud mõistavad tipp sportlaste rolli Eesti spordikultuuris ning kuidas sportlaste roll aitab kujundada avalikku arusaama Eesti spordikultuurist. Samuti uurin, kuidas alaliidud toetavad sportlasi, et nende imagod oleksid kooskõlas Eesti spordikultuuri väärtustega.

Kolmas alateema käsitleb koostööd sponsoritega. Kuidas ja kas alaliidud on kasutanud sportlaste tuntust koostöö tegemisel ning kas sportlaste saavutused on mõjutanud koostööpartnerite huvi alaliiduga koostööd teha.

Neljandaks uurin spordiala tulevikku ja arengut, keskendudes sellele, milliseid strateegiaid alaliidud kasutavad, et tagada oma spordialade jätkusuutlik areng. Samuti uurin, kui palju mõjutavad tippsportlased nooremate põlvkondade huvi spordialade lõikes. Lõpetuseks käsitlen alaliitude väljakutseid ja võimalusi. Millised on alaliitude suurimad väljakutsed ning kuidas sportlaste roll mõjutab alaliitude mainet.

Uuringu intervjuud viidi läbi ajavahemikus jaanuar - märts 2025.

4. UURIMISTÖÖ TULEMUSED

Tippsportlaste mõju Eesti spordikultuurile uurides pidasin esmalt oluliseks selgitada välja spordialaliitude hinnangud tippsportlaste rollile nende alade populaarsuse kujundamisel. Uuringu käigus analüüsisin, kuidas spordiorganisatsioonid tajuvad tippsportlaste saavutuste mõju harrastajate arvule, meediakajastusele ja üldisele huvile spordiala vastu. Samuti pidasin vajalikuks välja selgitada, milliseid strateegiaid alaliidud kasutavad sportlaste tuntuse rakendamiseks spordi arendamisel ning kas ja kuidas see väljendub sponsorite kaasamises ja avalikus kuvandis.

Lisaks keskendusin spordikultuuri kujundamisele laiemalt, uurides, millisel viisil tippsportlaste saavutused ja isiksused aitavad defineerida Eesti spordikultuuri väärtusi ja norme. Analüüsisin ka alaliitude seisukohti selle kohta, kas ja kuidas tippsportlaste isiklikud brändid mõjutavad noorsportlaste motivatsiooni ja spordiala kestlikku arengut. Uuringu käigus kogutud andmete põhjal toon välja spordialaliitude arvamused, kogemused ja näited tegelikkusest. Seejärel käsitlen kriitiliselt, millised on peamised väljakutsed ja võimalused, mida tippsportlaste mõju spordikultuurile kaasa toob.

4.1 Eesti tippsportlaste mõju spordialadele

Tippsportlaste edu mängib olulist rolli spordialade populaarsuse ja avaliku huvitatuse kujundamisel. Uuringus osalenud spordialaliidud kinnitavad, et tippsportlaste saavutused toovad kaasa suurema meediakajastuse, mis omakorda suurendab spordiala nähtavust ja atraktiivsust.

Tippsportlaste edu mängib olulist rolli spordialade populaarsuse ja avaliku huvitatuse kujundamisel. Uuringus osalenud spordialaliitude esindajad toovad välja, et tippsportlaste saavutused toovad kaasa suurema meediakajastuse, mis omakorda suurendab spordiala nähtavust ja atraktiivsust.

Eesti Jalgratturite Liidu esindaja sõnul on rahvusvahelistel võistlustel saavutatud tulemused suurendanud huvi jalgrattaspordi vastu, kuid täpset statistikat harrastajate arvu

kasvu kohta ei ole kogutud. Eesti Korvpalliliidu esindaja andmetel on korvpallikoondise edu toonud kaasa märkimisväärse publikuhvi kasvu – kui 2019. aastal oli meeste koondise kodumängude keskmine publikuarv 3000 inimest, siis nüüd on see 6500–6700 ning piletid müüakse välja mitu kuud ette. Eesti Suusaliidu esindaja sõnul on tipp sportlaste saavutused olnud paljude nende spordialade populaarsuse kasvu taga. Näiteks on kahevõistluse maailmakarika etapi külastajate arv kasvanud 2019. aasta 1000 pealtvaatajast 12 000-ni, mida võib otseselt seostada Kristjan Ilvese järjest paranevate tulemustega.

Eesti Võrkpalli Liidu ja Eesti Jalgpalli Liidu esindajad kinnitavad samuti, et rahvuskoondiste tulemused mõjutavad spordiala kajastust ja publiku huvi, kuigi jalgpalliliidu esindaja tõdeb, et konkreetseid uuringuid sel teemal ei ole läbi viidud. Samas tunnetatakse tipp sportlaste positiivset mõju nii meedia huvitatuse kui ka ala üldise populaarsuse tõusu osas.

Tipp sportlaste saavutused mõjutavad ka harrastajate arvu. Eesti Suusaliit toob välja, et nende spordialade populaarsuse kasvu taga on just eliitsportlaste saavutused ja tiitlivõistluste medalid. Eesti Jalgratturite Liit märgib, et liikmesklubides on harrastajate arv tõusnud, kuigi täpset statistikat selle kohta ei ole kogutud. Eesti Korvpalliliidu kogemus näitab, et rahvuskoondise edu rahvusvahelisel tasemel on kaasa toonud suurema huvi nii korvpalli jälgimise kui ka mängimise vastu.

Eesti spordialaliitude vastustest ilmneb, et tipp sportlaste saavutused on mõjutanud noorte huvi ja osalemist vastaval spordialal. Kuigi kõik alaliidud ei ole seda seost statistiliselt mõõtnud, võib nende tähelepanekutest järeldada, et edukad sportlased ja nende saavutused toovad spordialale suuremat tähelepanu ning julgustavad noori liituma treeningutega.

Eesti Jalgratturite Liit toob välja, et sellised ratturid nagu Jaan Kirsipuu, Rein Taaramäe ja Tanel Kangert on suurendanud üldist huvi jalgrattaspordi vastu, samas kui Eerika Salumäe saavutused ergutasid tütarlaste osalemist. Täna on juba märgatav hulk Eesti naisrattureid jõudnud rahvusvaheliste tipptiimide koosseisu.

Eesti Võrkpalli Liit rõhutab, et naiste rahvuskoondise nähtavamaks muutmine on suurendanud tüdrukute osalemist treeningutel. See näitab, et naiste võrkpalli kajastamine ja esiletõstmine mängib olulist rolli spordiala populaarsuse kasvus.

Eesti Jalgpalli Liit tunnistab, et otseseid uuringuid sel teemal ei ole läbi viidud, kuid toob esile konkreetse näite 2011. aastast, kui Eesti meeste koondis jõudis Euroopa

meistrivõistluste finaaltorniiri lävele, see tõi kaasa noorjalgpallurite arvu kasvu. See kinnitab, et edu rahvusvahelisel tasemel võib noorte seas huvi tekitada

Eesti Suusaliidu andmetel on Kristjan Ilvese edu kahevõistluses toonud kaasa osalejate arvu kasvu noortesarjas, viimaste aastatega on see tõusnud 50-lt 120-ni. Samuti on Kelly Sildaru saavutused andnud hoogu freestyle-suusatamise harrastajate arvule. Samas tuuakse ka vastupidine näide, murdmaasuusatamine, kus suurt edulugu viimasel ajal pole olnud, ei ole samasugust tõusu kogunud.

Eesti Korvpalliliit esitab konkreetsed numbrid, mis peegeldavad noorte korvpallurite arvu muutumist erinevate hooegade lõikes. Näiteks pärast 2021. aasta veebruaris saavutatud pääsu 2022. aasta Euroopa meistrivõistlustele oli noorsportlaste arv 2175, kuid hooajaks 2023-2024 oli see kasvanud 2995-ni. See näitab, et Eesti koondise edu rahvusvahelisel tasemel on andnud selge tõuke korvpalli populaarsusele noorte seas.

Spordialaliidud on astunud mitmeid samme, et tipp sportlaste saavutusi ära kasutada spordiala populariseerimiseks ning noorte kaasamiseks. Eesti Jalgratturite Liit on panustanud peamiselt sotsiaalmeedia kanalitesse ning on töömahu suurenemise tõttu palganud pressijuhi, kes aitab saavutusi kajastada ja ala nähtavust suurendada. Samuti on aktiivselt kasutatud traditsioonilist meediat, et edulugusid laiemale avalikkusele tutvustada.

Eesti Võrkpalli Liit on suunanud oma tegevused peamiselt teleülekannetele, mille kaudu edastatakse koondiste ja Cronimet liiga mängu. Lisaks tehakse koostööd Delfiga ning jagatakse alaliidu enda infot ja pikemaid lugusid, et hoida võrkpall pildil ning tekitada suuremat huvi ala vastu.

Eesti Jalgpalli Liit on tipp sportlaste saavutusi kasutanud sotsiaalmeedia ja ajakirjanduse kaudu. Lisaks on korraldatud sportlaste kohtumisi noorte ja poolehoidjatega, et tekitada isiklikum side ning inspireerida järgmist põlvkonda jalgpallureid. Samuti on sportlasi kaasatud sotsiaal- ja reklaamikampaaniatesse ning erinevatele üritustele, et suurendada osalejate arvu ja tekitada suuremat huvi jalgpalli vastu.

Eesti Suusaliit on panustanud suuresti noortesarjadesse ja järelkasvu arendamisse, et tagada spordiala jätkusuutlikkus. Lisaks on tähtsal kohal meediakajastuse võimendamine ning erakapitali kaasamine, mis võimaldab alaliidul korraldada spordisündmusi ja populariseerida ala erinevate artiklite ja meediakajastuste kaudu. Sportlaste saavutusi on kasutatud nii spordisündmuste turundamisel kui ka ala laiemaks propageerimiseks.

Eesti Korvpalliliit on ellu viinud mitmeid tegevusi spordiala populariseerimiseks ja korvpallurite saavutuste nähtavamaks muutmiseks. Korvpallikoondise ja klubide saavutusi kajastatakse aktiivselt nii televisioonis, ajalehtedes kui ka veebiuudistes. Enne koondiste kogunemisi korraldatakse meediapäevi, kus ajakirjanikel on võimalus sportlasi intervjuuerida. Samuti on sotsiaalmeedia kaudu jagatud edulugusid, et inspireerida nii nooremat kui ka vanemat põlvkonda. Lisaks on rahvuskoondise mängijaid kasutatud reklaamikampaaniates ning kohaliku publiku kaasamiseks korraldati 2023. aastal Tallinnas olümpiamängude eelkvalifikatsiooniturniir.

Uuringus osalenud spordialaliitude esindajad kinnitasid, et tippsportlaste edu toob kaasa suurema meediakajastuse, mis omakorda suurendab spordiala nähtavust ja atraktiivsust. Samuti toodi välja, et tippsportlaste tulemused on mõjutanud harrastajate arvu kasvu, eriti noorte seas. Erinevate alaliitude kogemused näitavad, et tippsportlaste edulood on olnud otseselt seotud noorte huvi ja osalemise kasvuga, mis on tugevalt soodustanud ka ala populariseerimist. Alaliidud on teinud mitmeid samme tippsportlaste saavutuste kasulikkuse ärakasutamiseks. Kasutatakse meediat, sotsiaalmeediat, traditsioonilisi reklaamikanaleid ning korraldatakse üritusi ja kohtumisi, et tõsta spordialade nähtavust ja inspireerida uusi põlvkondi sportlasi. Spordialaliidud on teinud panuseid ka noortesarjadesse ja järelkasvu arendamisse, et tagada spordi jätkusuutlikkus. Kõik need tegevused on aidanud suurendada huvi ja osalemist spordialadel, millele tippsportlaste saavutused on andnud suure tõuke.

4.2 Spordikultuuri kujundamine Eestis

Tippsportlaste roll Eesti spordikultuuri ja avaliku arusaama kujundamisel on alaliitude hinnangul märkimisväärne, mõjutades nii noorte motivatsiooni, spordialade populaarsust kui ka üldist suhtumist sporti.

Eesti Jalgratturite Liidu esindaja sõnul on sportlaste mõju tervislike eluviiside propageerimisel ja eeskujuna tegutsemisel oluline. Samas on väljakutseks leida sobiv kommunikatsioonistrateegia, mis suudaks ühiskonna eri gruppideni jõuda, arvestades tänapäeva infotulva ja kiiret meediatarbimist.

Eesti Võrkpalli Liidu esindaja rõhutab, et noored vajavad eeskujusid, kellele alt üles vaadata ja kelle saavutustest inspiratsiooni ammutada. Sellised eeskujud suudavad mõjutada noorte motivatsiooni ja innustada neid spordiga tegelema.

Eesti Jalgpalli Liidu esindaja toob välja, et tippportlased kujundavad oma hoiakute, väljaütlemiste ja tegudega avalikkuse suhtumist sporti ning laiemalt ka elu põhiväärtustesse. Nende sõnal on mõju, mistõttu võivad nad suunata noorte sportlaste väärtushinnanguid ja suhtumist tippporti.

Eesti Suusaliidu esindaja arvates on tippportlastel rahva seas suur mõju, sest nad on imetluse objektiks ja noorte iidoliteks. Eriti oluline on see rahvusvaheliselt edukate sportlaste puhul, kuna nende tulemused toovad spordialale rohkem tähelepanu ja kasvatavad ala populaarsust. Liit toob esile, et kuigi Eesti publik on sageli kriitiline ja eelistab elada kaasa medaleid võitvatele sportlastele, on selge seos tippportlaste olemasolu ja spordiala avaliku relevantsuse vahel.

Eesti Korvpalliliit läheneb teemale mitmest aspektist. Esiteks on tippportlased järgmiste põlvkondade jaoks eeskujud, kelle saavutused, näiteks mängimine NBA-s või Euroopa kõrgeimal tasemel inspireerivad noori oma sportlikke unistusi püüdma. Teiseks toob koondislaste edukas karjäär kaasa ka suurema edu rahvuskoondise tasandil, mis omakorda tõstab korvpalli populaarsust ja harrastajate arvu. Kolmandaks võib koondise edu rahvusvahelisel tasandil ühendada Eesti inimesi ja luua ühiseid emotsioone, nagu näha 2015. aasta Euroopa meistrivõistlustel Riias ja 2022. aastal Milanos, kus tuhanded eestlased oma rahvuskoondisele kaasa elasid.

Alaliidud mängivad olulist rolli sportlaste imago kujundamises ning nende toetamisel, et see vastaks nii spordiala kui ka laiemalt Eesti spordikultuuri väärtustele. Uuringus osalenud alaliidud kasutavad mitmeid erinevaid meetmeid ja lähenemisi, et suunata ja toetada sportlasi nende avaliku kuvandi loomisel.

Eesti Jalgratturite Liit korraldab sportlastele kohustuslikke koolituspäevi, mis keskenduvad spordiala ja sportlase rolli tähtsuse mõistmisele. Eesti Suusaliit pakub laiapindselt koolitusi, mis aitavad sportlastel toime tulla tippportlase rolliga ning annavad tuge nende avaliku kuvandi kujundamisel. Eesti Korvpalliliit korraldab meediakoolitusi, et mängijad oskaksid paremini suhelda meediaga ning annavad nõu sponsorsuhete ja sotsiaalmeedia kasutamise teemadel. Eesti Jalgpalli Liit ja Eesti Võrkpalli Liit panustavad

samuti koolitustesse, vestlustesse ning teavitustöösse, et aidata sportlastel paremini mõista oma rolli ja vastutust.

Eesti Suusaliit tagab tipp sportlastele võimaluse saada tuge oma sõnumite formuleerimisel ja kommentaaride andmisel, et kujundada nende positiivset mainet avalikkuse ees. Eesti Korvpalliliit kaasab noortekoondislasi rahvuskoondise väärtuste tutvustamisse ning kutsub esinema endisi koondislasi, kes jagavad oma kogemusi ja annavad nõu rahvuskoondise esindamise olulisuse kohta. Samuti osaleb Eesti Korvpalliliit rahvusvahelistes FIBA programmides, mis aitavad sportlastel peale sportlaskarjääri edukalt tavaellu naasta. Eesti Jalgpalli Liit ja Eesti Suusaliit peavad regulaarselt vestlusi sportlastega, et leida parimaid viise nende avaliku kuvandi kujundamiseks. Eesti Korvpalliliit nõustab mängijaid sponsorsuhete ja sotsiaalmeedia teemadel, et tagada nende imago vastavus nii spordiala kui ka Eesti spordikultuuri väärtustele.

Tipp sportlaste roll Eesti spordikultuuri ja avaliku arusaama kujundamisel on alaliitude hinnangul märkimisväärne, kuna nad mõjutavad noorte motivatsiooni, spordialade populaarsust ja üldist suhtumist sporti. Eeskujudena tegutsevad tipp sportlased mängivad olulist rolli tervislike eluviiside edendamisel, noorte inspiratsiooniallikana ja väärtushinnangute kujundamisel. Lisaks toovad rahvusvahelised edulood spordiala avalikku tähelepanu ja aitavad kasvatada selle populaarsust.

Alaliidud on teadlikud sportlaste kuvandi kujundamise tähtsusest ning pakuvad koolitusi ja tuge, et sportlased suudaksid oma rolli ja vastutust paremini mõista. Eesti Jalgratturite Liit korraldab sportlastele koolitusi, mis keskenduvad spordiala ja sportlase rolli tähtsusele. Eesti Korvpalliliit keskendub meediakoolitusele, sotsiaalmeedia ja sponsorsuhete teemadele, samas kui Eesti Suusaliit ja Eesti Jalgpalli Liit pakuvad sportlastele tuge nende kuvandi kujundamises ja sõnumite edastamises. Need tegevused aitavad sportlastel oma positiivset mainet kujundada ning kaasa aidata Eesti spordikultuuri väärtuste edendamisele.

Alaliidud on samuti rahvuskoondise saavutuste ja sportlaste rolli tõstnud laiemas avalikus teadvuses, luues ühenduse rahva ja spordi vahel. Spordiliidud pakuvad erinevaid platvorme ja rahvusvahelisi programme, et sportlased saaksid oma karjääri jooksul ja pärast seda edukalt tegutseda ning jätkaksid oma mõju avalikus elus.

4.3 Koostöö sponsoritega

Alaliidud kasutavad sportlaste tuntust koostöö tegemisel sponsorite ja ettevõtetega, kuigi igal alaliidul on oma lähenemine ja tegevused. Eesti Jalgratturite Liit tõdeb, et Eesti ettevõtete toetus on hetkel väike ja turunduslikult kõigile osapooltele kasulike sponsorlepingute sõlmimine on harv. Rattasport on maailmas profispordiks kujunenud ning tippratturid on lepingutega seotud profiklubidega, mis seab piirangud nende kaasamiseks Eesti ettevõtete projektidesse. Alaliit on kaasanud sponsoreid peamiselt võistlustega seotud projektide rahastamiseks ja koondiste tegevuste toetamiseks, kuid sportlaste nimelisi sponsorluslepinguid ei ole sõlmitud.

Eesti Võrkpalli Liidu esindaja toob välja, et sportlased on kaasatud koondise sponsorite kaudu, kuid ei täpsusta spetsiifiliselt, kuidas sportlaste tuntust on sponsorite kaasamiseks kasutatud.

Eesti Jalgpalli Liidu esindaja rõhutab, et sportlaste tuntust on kasutatud koostöös sponsoritega läbi sotsiaalmeedia ja ajakirjanduse, korraldades sportlaste kohtumisi noorte ja poolehoidjatega, ning kaasates sportlasi ürituste tutvustamisse ja reklaamidesse. Samuti on sportlased osalenud sponsorettevõtete tegevustes, mis aitab luua nähtavust ja seotust sponsorite ja sportlaste vahel.

Eesti Suusaliit kinnitab, et sportlaste tuntust kasutatakse aktiivselt sponsorite kaasamiseks, eriti kui sportlased on meedias ja nende saavutused on silmapaistvad. Alaliit kasutab oma tippportlasi sponsorite huvi suurendamiseks, sest edukad sportlased pakuvad suuremat meediakajastust ja nähtavust.

Eesti Korvpalliliidu esindaja sõnas, et sportlased osalevad sponsorluslepingutes vastavalt kokkulepetele ning on kaasatud alaliidu sponsorite reklaamikampaaniates. Samuti kasutatakse edukate sportlaste pilte sponsorite esitlemiseks ja nende teenuste või toodete tutvustamiseks sotsiaalmeedia kanalites. Korvpalliliit usub, et tänu rahvuskoondislastele suudavad sponsorid jõuda nooremate sihtrühmadeni ja seeläbi parandada oma nähtavust ja suhtlust publikuga.

Sportlaste saavutused mängivad olulist rolli sponsorite huvi kujunemisel alaliiduga koostööd teha. Alaliidud kinnitavad, et edukad sportlased tõmbavad rohkem tähelepanu ning seeläbi on sponsorite huvi koostöö tegemise vastu suurem.

Eesti Jalgratturite Liidu esindaja oob välja, et sportlaste saavutused mõjutavad sponsorite huvi, kuid samas on oluline ka sportlase ja alaliidu head suhted. Näiteks toetab EHL Profiles olümpiasportlast Jaanika Lõivu ja tema taustajõude autoga, et aidata paremini sporditegevust korraldada.

Eesti Võrkpalli Liidu esindaja tõdeb, et kõikidel toetajatel on kaudne side mõne sportlasega. Sponsorid küsivad järjest rohkem, kellega alaliit on juba koostööd teinud, ja see viitab sellele, et sportlaste saavutused mängivad suurt rolli sponsorluse huvi kujunemisel.

Eesti Jalgpalli Liidu esindaja kinnitab, et sportlaste saavutused mõjutavad sponsorite huvi alaliiduga koostööd teha.

Eesti Suusaliidu esindaja toob samuti välja, et sportlaste saavutused mõjutavad sponsorite huvi. Mida edukamad on sportlased, seda rohkem on huvi alaliidu vastu ja koostöö tegemise vastu. Samas on esinenud ka olukordi, kus sponsorid soovivad toetada eduka sportlase tuules ka vähem tuntud sportlasi ja järelkasvu.

Eesti Korvpalliliid esindaja jagab arvamust, et sportlaste saavutused on sponsorite huvi määravaks teguriks. Näiteks on alaliidu praegune sponsor FenixBet üles ehitanud oma reklaamikampaania Kristian Kullamäe ja tema isa Gert Kullamäe peale, kes on endine koondislane. Samuti on rahvuskoondislasi oma kampaaniates kasutanud ettevõtted nagu Rohe Auto, Saku Õlletehas, Spordihoolitus ja Alexela.

Eesti spordiliidud tunnistavad, et sportlaste tuntus ja saavutused mängivad olulist rolli sponsorite kaasamises ning koostöö tegemises ettevõtetega. Alaliidud kasutavad erinevaid strateegiaid sportlaste edu ära kasutamiseks, et suurendada oma spordialade nähtavust ja atraktiivsust sponsorite silmis. Kõik liidud on ühel meelel, et edukad sportlased, eriti rahvusvaheliselt tuntud tegelased, suudavad meediasse jõuda, mis tõstab spordiala profiili ning kutsub esile suurema huvi sponsorite poolt. Sportlaste saavutused, olgu need kohalikud või rahvusvahelised, tõmbavad tähelepanu ning aitavad alaliitudel sõlmida kasulikke sponsorlepinguid.

Alaliidud kasutavad sportlaste kaasamiseks erinevaid strateegiaid, mis varieeruvad vastavalt spordiala eripäradele ja eesmärkidele. Näiteks Eesti Korvpalliliit ja Eesti Jalgpalli Liit keskenduvad aktiivselt sotsiaalmeedia kasutamisele ja korraldavad üritusi, kus sportlased saavad kohtuda noorte ja fännidega. Samuti on sportlaste pildid ja sõnumid osa sponsorite reklaamikampaaniatest, et tugevdada sidet nende ettevõtetega. Eesti Jalgratturite Liit on

rohkem keskendunud võistluste ja koondiste rahastamisele, kuna professionaalsed rattasportlased on enamasti seotud rahvusvaheliste profiklubidega, mis piirab Eesti ettevõtete koostöövõimalusi. Eesti Võrkpalli Liit on vähem spetsiifiline, kuid kinnitab, et kõikidel sponsoritel on kaudne side mõne sportlasega, mis osutab sportlaste rolli tähtsusele sponsorite kaasamisel.

Sportlaste ja alaliitude vahelised head suhted on sponsorite huvi suurendamiseks oluline tegur. Alaliidud on tunnistanud, et sportlaste saavutused mängivad määravat rolli sponsorite valikus ning huvi koostöö vastu suureneb, kui sportlane on edukas ja tema saavutused kajastatakse meedias. Lisaks on esinenud olukordi, kus sponsorid soovivad toetada mitte ainult tippportlasi, vaid ka noori talente ja vähem tuntud sportlasi, tuginedes nende edusammudele ja seotud sportlaste positiivsele kuvandile.

4.4 Spordiala tulevik ja areng

Alaliidud on välja töötanud erinevad strateegiad spordiala jätkusuutlikkuse tagamiseks, lähtudes tippportlaste edust, kuigi lähenemised varieeruvad vastavalt spordialale.

Eesti Jalgratturite Liit keskendub koondiste ja noorsportlaste toetamisele, tagades vajalikud vahendid noorte sportlaste arenguks, et nad jõuaksid täiskasvanute klassi ning sõlmiksid profiilepingud. See on oluline samm, et saavutada edu suurvõistlustel. Edukalt esinenud sportlased on eeskujuks noorematele ja motiveerivad alustajaid.

Eesti Võrkpalli Liidu esindaja tõdeb, et koondiste edu on ala peegel, ning EM-finaalturniirile pääsemine on ülioluline. Järjepidev ja süsteemne töö noortega on oluline strateegia osa, mis aitab tagada ala jätkusuutlikkuse.

Eesti Jalgpalli Liidu esindaja väljendab, et tippportlaste edu ei ole garanteeritud ning seetõttu ei saa seda kasutada aluseks spordiala jätkusuutlikkuse tagamiseks.

Eesti Suusaliit usub, et tippportlased toovad spordialale tuntuust, tähelepanu ja rahalisi vahendeid. Osa rahast suunatakse noortesporti, et tagada ala areng. Tippude edu aitab tõsta ala nähtavust ning sportlased on ala eest kõnelejad, kelle sõnumid jõuavad toetajatele, partneritele ja noortele. Alaliit teeb tihedat koostööd tippportlastega, et toetada nende sõnumite kujundamist ja kasutada nende edu ala tutvustamiseks.

Eesti Korvpalliliit on välja töötanud põhjaliku strateegia, mille koostamise eel on läbi viidud analüüs, et määrata, millises vanuseklassides võiks saavutada edu. Selle strateegia raames on koostatud arengukava, mida saab lugeda alaliidu kodulehelt.

Alaliidud on märganud, et tippspordlaste eeskuju mängib olulist rolli nooremate põlvkondade huvi kasvus spordialade vastu, kuigi mõju on mõningates alaliitudes erinev.

Eesti Jalgratturite Liidu esindaja toob välja, et nooremate põlvkondade huvi ei ole märkimisväärselt kasvanud, kuid lastevanemate mõju on arvestatav, kuna nad suunavad oma lapsi spordiala valiku tegemisel.

Eesti Võrkpalli Liidu esindaja sõnul on täheldatud tüdrukute huvi kasvu, eriti seoses kahe naiste EM-i ja koondise mängijate meediapildi tõusmisega.

Eesti Jalgpalli Liidu esindaja kinnitab, et huvi spordialaga tegelemiseks on tõusnud noorte seas.

Eesti Suusaliidu esindaja toob esile, et sotsiaalmeedia on aidanud jõuda noorte auditooriumini, kus tippspordlaste edu, nagu Martin Himma YouTube'i kanal või Kelly ja Kristjani Instagram/Facebook, suurendab huvi spordiala vastu. Edukad tippspordlased on muutnud noored rohkem valmis olema treeningutes osalema.

Eesti Korvpalliliit toob välja, et tänaste koondislaste edulood on inspireerinud noori unistama ja pingutama, et nende jälgedes edasi minna. Noorte seas on suurenenud ka populaarsus, mida tõendab suurenenud autogrammi ja piltide küsimine rahvuskoondise kodumängude järgselt.

Kõikide alaliitude strateegiates on ühiseks jooneks tippspordlaste edu ja nende eeskuju tähtsustamine spordi arengu tagamisel. Kõikide alaliitude esindajad usuvad, et edukad sportlased suurendavad spordiala nähtavust ja toovad sellele rohkem tähelepanu, mis omakorda aitab kaasa spordi arengule, rahastamisele ja noorte huvi kasvu edendamisele. Erinevalt lähenemisviisidest, on igal alaliidul oma keskendumisala: mõned panustavad rohkem noorsportlaste arengule ja koondistele (nt Eesti Jalgratturite Liit ja Eesti Võrkpalli Liit), samas kui teised, nagu Eesti Suusaliit, usuvad, et tippspordlaste saavutused toovad lisaks nähtavusele ka rahalisi vahendeid, mida suunatakse noorte arengusse.

Kõikide alaliitude esindajate vastused ühtisid teemal, et tippspordlaste edu inspireerib noori, eriti läbi meedia kajastuse ja sotsiaalmeedia, mis muudab sportlaste saavutused kergemini kergesti kergesti kergesti kergesti nähtavaks ja ligipääsetavaks nooremale

generatsioonile. Kuigi mõju on erinevates alaliitudes mõnevõrra erinev, on sportlaste eeskujul oluline osa noorte huvi suurendamises spordialade vastu, tõstes alaliitudesse ja sportlastele keskendunud investeeringute väärtust.

4.5 Väljakutsed ja võimalused

Alaliidud seisavad silmitsi erinevate väljakutsetega spordiala populariseerimisel, hoolimata tippportlaste edust.

Eesti Jalgratturite Liit toob esile lastevanemate hoiakud ja väärtushinnangud kui olulise teguri noorte sporti kaasamisel. Lastevanemate määratud prioriteedid ja arusaamad, mis kujundavad varases nooruses lapse eluviise ja unistusi, võivad tugevalt mõjutada laste valikuvõimalusi spordi ja muude tegevuste osas. Kui vanemad ei toeta spordi harrastamist või eelistavad muid tegevusi, on alaliidul keeruline noori motivatsiooniga kaasata.

Eesti Võrkpalli Liidu mureks on alade omavaheline konkurents ja spordiharrastuse killustumine. Eri spordialade vahel tekib pidev konkurents noorte tähelepanu pärast. Samuti on varajane spetsialiseerumine probleemiks, kuna noored on sageli sunnitud keskenduma vaid ühele alale, mis võib piirata nende huvi ja oskuste arendamise võimalusi laiemalt. Kui noored keskenduvad vaid ühele spordialale, jääb neil vähem aega teiste spordialade proovimiseks, mis võib spordiharrastust kitsendada.

Eesti Jalgpalli Liit toob esile taristu puudujäägid kui suurima väljakutse. Kvaliteetsed rajatised ja infrastruktuur on spordiala edendamiseks hädavajalikud. Kui jalgpalliväljakud, treeningvõimalused ja spordirajatised on piiratud või puuduvad, takistab see noorte ligipääsu spordile ja arengu võimalusi. See muudab spordiala vähem ligitõmbavaks ja teeb noorte jaoks raskemaks spordis osalemise.

Eesti Suusaliit toob välja finantsilised piirangud ja inimressursside puuduse. Piiratud rahalised vahendid takistavad kvaliteetsete treenerite ja teadlaste leidmist. Samuti on spordiala arengule takistuseks inimeste puudus vabatahtlikest ja muudest toetavatest töötajatest. Lisaks on madal ühiskondlik aktiivsus ja tippporti vaadatakse üha vähem kui atraktiivset valikut. Noored eelistavad kaasaegseid ja moodsaid spordialasid, mis tunduvad neile huvitavamad, samas kui traditsioonilised spordialad, nagu suusatamine, võivad tunduda igavad.

Eesti Korvpalliliit toob esile treenerite puuduse kui ühe suurima murekoha. Treenerite nappus takistab paljusid klubisid pakkumast kvaliteetseid treeningvõimalusi ja teeb keeruliseks suure hulga laste treeningutesse kaasamise. Treenerite puudus tähendab, et spordi alustamise ja arengu võimalused on piiratud, mis omakorda takistab noorte arengut ja nende spordi vastu huvi äratamist.

Sportlaste roll alaliidu maine kujundamisel on Eestis erinevate alaliitude jaoks ülioluline ja hindamine varieerub vastavalt spordiala iseloomule ning sportlaste rollile meedia ja avalikkuse silmis.

Eesti Jalgratturite Liit hindab sportlaste rolli alaliidu maine kujundamisel väga suurena. Tippjalgratturite saavutused ja nende käitumine peegelduvad otseselt alaliidu kuvandis, kuna sportlased on oma ala näo ja sõnumi kandjad. Sportlaste positiivne kohalolek ja edukus aitavad tõsta alaliidu prestiiži, samas kui negatiivsed juhtumid võivad selle kuvandi kiirelt kahjustada.

Eesti Võrkpalli Liidu seisukohalt on sportlaste käitumine ja saavutused samuti tähtsad, kuid peamine rõhk on vältida suuri libastamisi ja halba reklaami. Positiivne maine on väärtuslik, kuid iga spordiala edukuse ja populaarsuse kontekstis peetakse oluliseks ka püsivat head kuvandit ja välditakse vigu, mis võivad alaliidu mainet kahjustada.

Eesti Jalgpalli Liit hindab sportlaste rolli alaliidu maine kujundamisel kõrgeks, kasutades viiepallilist hindamissüsteemi, kus sportlaste käitumine ja tulemused mängivad määravat rolli. Tippjalgpallurid on alaliidu esindajad, kelle käitumine ja suhtumine toovad esile positiivseid või negatiivseid tagajärgi alaliidu mainele.

Eesti Suusaliidu seisukohalt on sportlased alaliidu kõneisikud ja võivad tõsta selle kuvandit kõrgele või langetada seda negatiivsete juhtumite kaudu. Eriti tähtis on koostöö alaliidu ja sportlaste vahel, et sportlane tunneks, et alaliit toetab teda. Kui sportlane tunneb end hooletusse jäetuna, võib tema negatiivne suhtumine ja väljaütlemised alaliidu maine kiiresti kahjustada. Kelly Sildaru ja Kristjan Ilves on head näited, kus positiivne kuvand tõstab alaliidu prestiiži, samas kui probleemid (nt Seefeldi saaga) võivad selle langetada. Seefeldi saaga viitab juhtumile, kus Seefeldis 2019. aasta maailmameistrivõistluste ajal tekkis spordivõistluse käigus mitmeid konflikte ja olukordi, mis said meedias tähelepanu ja mõjutasid negatiivselt alaliidu kuvandit, eriti seoses sportlaste ja treenerite probleemide ning halva kommunikatsiooniga.

Eesti Korvpalliliit hindab sportlaste rolli maine kujundamisel väga kõrgeks. Korvpallurite edukus ja käitumine nii klubitasemel kui ka koondises on oluline mitte ainult Eestis, vaid ka rahvusvaheliselt. Korvpallurite professionaalne käitumine ja suhtlus aitavad alaliidu mainet tõsta, samas kui negatiivsed olukorrad võivad kiiresti tekitada maineprobleeme.

Alaliidud seisavad silmitsi erinevate väljakutsetega, mis mõjutavad spordialade populariseerimist ja noorte kaasamist, vaatamata tippsportlaste edule. Lastevanemate hoiakud, konkurents teiste spordialadega, taristu puudujäägid, rahalised ja inimressursside piirangud ning treenerite nappus on korduvad probleemid, millega alaliidud tegelevad. Eri alaliidud toovad esile need takistused, mis piiravad noorte spordihuvi ja osalemisvõimalusi. Samuti on sportlaste roll alaliidu maine kujundamises äärmiselt oluline. Positiivne sportlaste käitumine ja saavutused aitavad tõsta alaliidu prestiiži, samas kui negatiivsed juhtumid võivad selle kuvandi kiiresti kahjustada. Kõik alaliidud hindavad sportlaste panust mainekujunduses ning keskenduvad sellele, et sportlased oleksid positiivsed eeskujud, kuna nende käitumine ja saavutused on otseselt seotud alaliidu kuvandiga.

5. ARUTELU JA JÄRELDUSED

Uurimuse eesmärk oli analüüsida Eesti tippportlaste mõju spordikultuurile alaliitude perspektiivist, uurides, kuidas nende saavutused ja nähtavus mõjutavad spordialade populaarsust, rahvuslikku identiteeti, noorte motivatsiooni, sponsorlust ning rahastamist. Tulemused kinnitavad, et Eesti tippportlased mängivad olulist rolli nii spordialade arengus kui ka ühiskondlikus ja kultuurilises kontekstis. Eelkõige on nende edukus aidanud suurendada meediakajastust, pakkuda inspiratsiooni noortele sportlastele ja arendada spordi üldist prestiiži.

Esiteks on tippportlaste saavutused, nagu Kristjan Ilvese noorte maailmameistrivõistluste pronksmedalid (2013. aastal Liberecis, 2015. aastal Almatys ja 2016. aastal Rasnovis) ning Kelly Sildaru edu freestyle-suusatamises, toonud spordialadele suuremat meediakajastust, suurendanud publiku huvi ning aidanud kaasa harrastajate arvu kasvu. Näiteks Eesti Korvpalliliidu esindajad tõid välja, et koondise edu on toonud kaasa 40% kasvu noorteklubide liikmete arvus. See viitab sellele, et tippportlaste saavutused ei mõjuta mitte ainult meedia tähelepanu, vaid aitavad ka kasvatada spordihuviliste hulka. Samuti on nende edu muutnud sportlased tugevateks eeskujuks, andes mõista, et tippporti on võimalik teha ka väikeriikides. Näiteks on naiste võrkpallikoondise edukus olnud tugeva motivatsiooniallikaks tüdrukutele, kes on hakanud rohkem osalema võrkpallis ja muudes spordialades. Lisaks sellele on kasvanud huvi talispordi vastu ja spordialade, nagu murdmaasuusatamine, populaarsus Eestis, mis on samuti seotud Kristina Šmigun Vähi ja teiste sportlaste rahvusvaheliste saavutustega.

Lisaks spordialade populaarsuse tõusule on tippportlased olulised eeskujud, kelle roll noorte motivatsioonis on eriti oluline. Uuringud on näidanud, et sportlased, kes saavutavad rahvusvahelisi tulemusi, inspireerivad noori liikuma spordiringidesse ja pakkuma endale sama edu saavutamise võimalust. Näiteks võrkpallikoondise edu on soodustanud tüdrukute osalemist, mis aitab kaasa naiste spordi arengule ja tunnustusele. Noorte huvi teatud alade vastu sõltub tihti spordiliitude ja klubide suutlikkusest luua võimalusi, mis pakuvad noortele eesmärke ja eeskujusid. Tippportlaste edu on oluline mitte ainult professionaalsete saavutuste, vaid ka igapäevaelu ja spordiväärtuste edendamise kaudu.

Sponsorluse ja rahastamise küsimused on samuti olulised. Uuringu tulemused on näidanud, et edukad sportlased, näiteks Ragnar Klavan ja Saskia Alusalu, suurendavad

sponsorite huvi, kuid Eestis on spordiorganisatsioonidel rahastuspiirangud, mis takistavad spordi arengut ja pikemaajalist kestvust. Kuna Eestis on spordi rahastamine tihti seotud üksikute sportlaste edu ja nähtavusega, tähendab see, et spordiorganisatsioonid on sõltuvad sponsorite toetustest ja nende huvitatud panusest tipp sportlaste saavutustes. Ehkki rahastus võib tipp sportlaste kõrgete saavutuste korral suurened, ei ole see alati jätkusuutlik ja võib osutada ebastabiilseks. Selline sõltuvus suurendab riske, et spordialade areng takerdub, kui üksikud tipp sportlased ei suuda püsida oma kõrgvormis või kui nende saavutused ei vasta ootustele. Seetõttu on oluline arendada mitmekesist rahastamisstrateegiat, mis ei sõltuks ainult individuaalsetest sportlaste saavutustest, vaid hõlmaks ka kollektiivseid eesmärke ja spordiliitude koostööd.

Uuringu tulemused kinnitavad Bandura sotsiaalse õppimise teooria tähtsust, eriti eeskujude rolli käitumismustrite kujundamises. Tippude saavutused pakuvad noortele ja harrastajatele eeskujusid, mida jälgides nad saavad arendada oma sportlikke oskusi. Uuringu tulemused näitavad ka spordisotsioloogilise lähenemise tähtsust, uurides, kuidas sport kajastab ja mõjutab ühiskondlikke väärtusi, nagu rahvuslik uhkus, tervislik eluviis ja aktiivne elustiil. Eeskuju mõju noorte arengule on oluline mitte ainult igapäevaelus, vaid ka ühiskonna tervise ja elujõulisuse tagamisel.

Praktiliselt võiksid alaliidud aktiivsemalt kasutama tipp sportlaste nähtavust spordi populariseerimisel, sh sotsiaalmeedias, treeningutes ja noortega kohtumistes. Alaliidud võiksid keskenduma süsteemsete strateegiate arendamisele, et suurendada noorte osalust ja pakkuda neile tuge spordikarjääri alustamiseks. Samuti on oluline investeerida järelkasvu treeningutesse, et tagada pikaajaline ja jätkusuutlik sportlaste areng. Riik peaks suurendama rahastust spordiinfrastruktuuri arendamiseks ja treenerite koolitamiseks, et tagada pikaajaline konkurentsivõime ja edu. Spordi rahastamise mudelit tuleb arendada, et see ei sõltuks üksnes tipp sportlaste isiklikest saavutustest, vaid hõlmaks ka terve spordikultuuri ja kogukonna toetamisest. Sponsorluse edendamine peaks olema hästi struktureeritud ja ettevõtete huvide sidumine spordi arenguga aitab luua tugevaid koostöösidemeid, mis tagavad spordi jätkusuutliku arengu. Näiteks Team Estonia mudel pakub võimaluse siduda sponsorite ja sportlaste huvid ning luua koostööd, mis toob kasu mõlemale poolele.

Kuid uuringul on ka oma piirangud. Eelkõige on valimi kitsas ulatus, kuna uuringusse kaasati vaid viis alaliitu, mistõttu tulemusi ei saa veel kõigile Eesti spordialadele üldistada. Samuti

puudub uuringus statistiliste seoste analüüs, mis tähendab, et mõned järeldused, nagu harrastajate arvu muutused, ei ole piisavalt kvantifitseeritud. Seetõttu oleks oluline viia läbi kvantitatiivseid uuringuid, et uurida, kuidas harrastajate arvu ja spordirajatiste kasutuse seosed täpsemalt välja kujunevad.

Edasi võiks uurida ka teiste riikide, nagu Soome ja Läti, kogemusi, et mõista, kuidas nad oma tippportlasi kasutavad ja kuidas need riigid on suutnud edendada oma spordikultuuri. Samuti tuleks rohkem keskenduda meedia ja sotsiaalmeedia mõjule sportlaste kuvandi kujundamises. Sotsiaalmeedia roll sportlaste imago kujundamises on kasvanud ja pakub neile platvormi, kus nad saavad oma brändi kujundada, ühendades oma isiklikud huvid ja spordi edendamise eesmärgid. See on teema, mida tuleks edasi uurida, et mõista, kuidas tippportlaste nähtavus meedias aitab kujundada Eesti spordi brändi rahvusvaheliselt.

Kokkuvõttes kinnitab uurimus, et Eesti tippportlased on olulised spordikultuuri kandjad, kelle edu mõjutab mitte ainult individuaalsete spordialade arengut, vaid ka laiemat ühiskondlikku ja kultuurilist konteksti. Nende rolli tugevdamiseks tuleb arendada noortetreeningute süsteemi, pakkuda professionaalset tugiteenust ning integreerida spordialasid haridussüsteemi, et tagada sportlaste arengu jätkusuutlikkus. Samuti tuleb aktiivselt kasutada sportlaste nähtavust rahvusvahelisel tasemel Eesti spordibrändi edendamiseks, et sport oleks Eestis veelgi rohkem väärtustatud ja paremini rahastatud. Nende strateegiate rakendamine võimaldab Eestil saavutada suurema rahvusvahelise nähtavuse ning arendada spordi valdkonda tervikuna, andes noortele sportlastele võimaluse järgida oma unistusi ja saavutada rahvusvahelisel tasemel edu.

Uuringu tulemused toovad esile mitmeid üllatusi ja ka ootuspäraseid aspekte. Üllatuseks oli, kui suur roll on Eesti tippportlaste edu noorte spordihuviliste arvu suurendamises, eriti aladel, nagu võrkpall ja talispordid. Kuigi ootuspäraselt on tippportlaste rahvusvahelised saavutused suurendanud meediakajastust ja populariseerimist, oli huvitav märgata, et spordialadele, mis ei pruugi Eestis traditsiooniliselt kõige populaarsemad olla (näiteks kahevõistlus ja freestyle suusatamine), on nüüd suurenenud noorte huvi. Samuti on sponsorite ja rahastamise kohta saadud tulemused mõnevõrra ootuspärased, kuna tippportlaste saavutused on suurendanud sponsorite huvi, kuid samas on rahastamise puudujäägid jäänud oluliseks probleemiks, mis takistab spordi jätkusuutlikkust.

Minu arvates on uurimus pakkunud väärtuslikke ja põhjalikke analüüse Eesti tippportlaste mõju kohta spordikultuurile. Eelkõige on esile tõstetud, kuidas sportlaste saavutused aitavad kasvatada spordialade populaarsust ja pakuvad noortele motiveerivaid eeskujusid. Uuring toob esile ka rahastamisprobleemid ja sponsorsuhete tähtsuse, mis on Eesti spordi arengus võtmeküsimused. Arvan, et uurimus suudab tuua kaasa positiivseid muutusi Eesti spordi strateegias, kui suudetakse rakendada soovitatud meetmeid spordiorganisatsioonide nähtavuse suurendamiseks ja süsteemse rahastamise tagamiseks. Samuti on oluline, et uuringu tulemused arvestaksid spordi arengut mitte ainult sportlaste edukuse põhjal, vaid ka laiemalt spordiväärtuste ja kultuurilise tähtsuse aspektist.

Uuringu käigus said vastatud kõik esitatud uurimisküsimused, kuna analüüsiti tippportlaste mõju spordikultuuri eri aspektide kaudu: spordialade populaarsus, noorte motivatsioon, sponsorlus ja rahastus. Samuti kinnitab uuring hüpoteesi, et tippportlaste saavutused avaldavad positiivset mõju Eesti spordikultuurile. Uuringu tulemused on kooskõlas varasemate teadusuuringutega ja toovad välja, kuidas sportlaste nähtavus meedias ja nende rahvusvahelised saavutused aitavad kaasa spordikultuuri edendamisele.

KOKKUVÕTE

Magistritöö "Tippsportlaste mõju Eesti spordikultuurile" uuris põhjalikult, kuidas Eesti tipptasemel sportlased mõjutavad spordikultuuri arengut, populariseerimist ja ühiskondlikke väärtusi. Töö tulemused kinnitavad, et tippsportlased on olulised spordikultuuri kandjad, kelle saavutused, eeskujulik käitumine ja avalik nähtavus mängivad kesksel rollil spordialade arengus ning rahvusliku identiteedi kujundamises.

Uuringu raames viidi läbi kvalitatiivne analüüs, kus intervjueriti viit Eesti spordialaliitu: Eesti Jalgratturite Liitu, Eesti Korvpalliliitu, Eesti Võrkpalli Liitu, Eesti Suusaliitu ja Eesti Jalgpalli Liitu. Valim moodustati Spordikoolituse- ja Teabe SA andmete põhjal, lähtudes kahest peamisest kriteeriumist – organisatsioonide arvust ja harrastajate arvust spordialal. Intervjuud viidi läbi poolstruktureeritud vormis, keskendudes viiele põhiteemale: tippsportlaste mõju spordialale, spordikultuuri kujundamine, koostöö sponsoritega, spordiala tulevik ja areng ning väljakutsed ja võimalused.

Esimese uurimisküsimusega (uurimisküsimus: Kuidas tipptasemel sportlaste edu on mõjutanud nende alade harrastajate arvu ja huvi?) uuriti, kuidas tippsportlaste edukus mõjutab spordialade populaarsust ja harrastajate osalust. Uuringu tulemused kinnitavad, et tippsportlaste edu on oluliselt suurendanud spordialade nähtavust ja noorte huvi. Näiteks Eesti Korvpalliliit märkis, et koondise edu tõi kaasa 40% kasvu noorteklubi liikmete arvus, mis näitab, kuidas rahvuskoondise saavutused on inspireerinud noori sporti tegema. Samuti on Kristjan Ilvese saavutused kahevõistluses suurendanud noorte osalejate arvu 50-lt 120-ni viimastel aastatel, tõestades, et tippsportlaste positiivne mõju harrastajate arvule on nähtav.

Teise uurimisküsimuse (uurimisküsimus: Millised spordialad on Eestis harrastajate seas populaarsemad ja miks?) raames analüüsiti, millised spordialad Eestis kõige populaarsemad on ja mis mõjutab nende populaarsust. Uuringus selgus, et Eestis on traditsiooniliselt populaarsed individuaalsed spordialad nagu murdmaasuusatamine, vehklemine ja kergejõustik, mis on seotud ajalooliste ja geograafiliste teguritega. Samuti on viimastel aastatel kasvanud huvi uuemate alade vastu, nagu freestyle-suusatamine ja discgolf, mille populaarsust soodustavad edukate tippsportlaste nähtavus ja saavutused. Näiteks Kelly Sildaru ja Kristin Lätti edukus on toonud suuremat tähelepanu nende aladele, tõstes nende harrastajate arvu.

Kolmanda uurimisküsimuse (uurimisküsimus: Kuidas tipp sportlased aitavad kujundada Eesti spordikultuuri ja identiteeti?) eesmärk oli uurida, kuidas tipp sportlaste saavutused ja nähtavus aitavad kujundada Eesti spordikultuuri ja rahvuslikku identiteeti. Uuringu tulemused näitasid, et tipp sportlased on Eesti spordikultuuri ja rahvusliku identiteedi oluline osa. Näiteks Eesti Korvpalliliit tõi välja, kuidas koondise edu rahvusvahelistel võistlustel, nagu 2015. aasta EM-võistlused Riias ja 2022. aasta EM-võistlused Milanos, on toonud kokku tuhanded fännid ja aidanud tugevdada ühtekuuluvustunnet. Nende saavutused on olulised mitte ainult spordi maailmas, vaid ka laiemalt Eesti rahvustunde ja identiteedi kujundamisel.

Töös püstitatud hüpotees, et tipp sportlaste edukad esinemised avaldavad positiivset mõju spordialaliitudele, sportlastele endile ja Eesti spordikultuurile, leidis täielikku kinnitust. Kõik intervjuueeritud alaliidud kinnitasid, et tipp sportlaste saavutused on suurendanud nende spordialade nähtavust, popularsust ja rahastamisvõimalusi.

Kasutatud kvalitatiivne meetod (poolstruktureeritud intervjuud viie spordialaliiduga) osutus efektiivseks, kuid töö piiranguks jäi valimi suhteline väiksus. Kvantitatiivse uuringu läbiviimine oleks võimaldanud täpsemalt kvantifitseerida mõningaid seoseid, eriti harrastajate arvu muutuste osas.

Kokkuvõttes kinnitab see magistr töö, et Eesti tipp sportlased on spordikultuuri arengu võtmetegurid. Nende roll ühiskonnas ulatub kaugemale lihtsalt sportlikest saavutustest, mõjutades oluliselt noorte motivatsiooni, rahvuslikku identiteeti ja ühiskondlikke väärtusi. Tulevikus tuleks seda potentsiaali veelgi rohkem rakendada Eesti spordi jätkusuutliku arengu tagamiseks.

LISA 1. INTERVJUU KÜSIMUSED

ALALIITUDELE

1. EESTI TIPPSPORTLASTE MÕJU SPORDIALALE

1.1. Kuidas on Eesti tippsportlaste edu mõjutanud teie juhitava spordiala populaarsust (meedikaja, pealtvaajate arv saalis kui ka läbi ekraani) ja harrastajate arvu? (Võimalusel lisada numbrilised tulemused)

1.2. Kas olete täheldanud mõne konkreetse sportlase või saavutuse tõttu suuremat huvi spordiala vastu (nt registreerimisi klubidesse, turniiridel osalemist)?

1.3. Milliseid samme olete astunud, et sportlase saavutusi laiemalt ära kasutada spordiala populariseerimiseks?

2. SPORDIKULTUURI KUJUNEMINE

2.1 Milline on teie hinnangul tippsportlaste roll Eesti spordikultuuri ja avaliku arusaama kujundamisel?

2.2. Kuidas toetab alaliit sportlasi, et nende imago vastaks nii spordiala kui ka laiemalt Eesti spordikultuuri väärtustele?

3. KOOSTÖÖ SPONSORITEGA

3.1. Kuidas (ja kas) on alaliit kasutanud sportlaste tuntust koostöö tegemisel sponsorite ja ettevõtetega?

3.2. Kas sportlaste saavutused mõjutavad sponsorite huvi alaliiduga koostööd teha? (Võimalusel tooge konkreetseid näiteid).

4. SPORDIALA TULEVIK JA ARENG

4.1. Milliseid strateegiaid olete planeerinud spordiala jätkusuutlikuks arenguks, lähtudes tippsportlaste edust?

4.2. Kas olete alaliiduna märganud nooremate põlvkondade suuremat huvi spordialaga tegelemiseks tänu tippsportlaste eeskujule?

5. VÄLJAKUTSED JA VÕIMALUSED

5.1. Millised on suurimad väljakutsed, millega alaliit seisab silmitsi spordiala populariseerimisel, hoolimata tippsportlaste edust?

5.2. Kuidas hindate sportlaste rolli alaliidu maine kujundamisel?

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus

- Adair, Daryl 2022. Athletes of influence - the reality of sports role models. University of Technology Sydney. <https://www.uts.edu.au/about/uts-business-school/management-department/news/athletes-influence-reality-sports-role-models> (vaadatud 19.01.2025).
- Antons, Kaarel; Kalle Voolaid 2018. Eesti spordi lugu. Tartu: Greif.
- Bandura, Albert 2001. Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. *Annual Reviews of Psychology*. <https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev.psych.52.1.1> (vaadatud 20.01.2025).
- Bank, Kadri 2009. Kuidas leida endale sponsorit? *Äripäev*. <https://www.aripaev.ee/uudised/2009/09/23/kuidas-leida-endale-sponsorit> (vaadatud 13.02.2025).
- Dewenter Ralf; Leonie Giessing 2014. The effects of elite sports on later job success (Working Paper No. 152). <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/104608/1/807093297.pdf> (vaadatud 13.02.2025).
- EADSE 2023. Eesti Spordi Harta. Eesti Antidopingu ja Spordieetika Sihtasutus. <https://eadse.ee/spordieetika-ja-aus-mang/eesti-spordi-harta/> (vaadatud 21.02.2025).
- Eesti Olümpiakomitee & Eesti Spordikoolituse ja -Teabe SA & muud spordi- ja haridussektorite organisatsioonid 2002. Eesti Spordi Harta. Tartu: V Eesti Spordi Kongress.

Eesti Olümpiakomitee 2024. Eesti Olümpiakomitee 2021-2024 tegevuste kokkuvõte. Eesti Olümpiakomitee.

Eesti Olümpiakomitee. Info toetuste kohta. Eesti Olümpiakomitee. <https://www.eok.ee/team-estonia/ettevalmistus/info-toetuste-kohta> (vaadatud 14.02.2025).

Garmatyuk, Danil 2021. Eesti tippспортlaste persoonibrändi loomine ja turundamine Facebookis ja Instagramis. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool.

Gómez, Sandalio; Kimio Kase ja Ignacio Urrutia 2012. Value Creation and Sport Management. Cambridge University Press.

Innova Europe. Areng Eestis. *Innova Europe*. <https://innovaeurope.com/et/discgolf/disc-golf-mis-mang-see-on/areng-eestis/> (vaadatud 09.03.2025).

Jakobson, Margot 2024. Traditsioonilised spordialad Eestis. *Kultuur.Info*. <https://www.kultuur.info/traditsioonilised-spordialad-eestis/> (vaadatud 27.01.2025).

Jansen, Ea 2007. Eestlane muutub ajas. Tartu: Eesti Ajalooarhiiv.

Vedru, Johannes; Ragnar Kaasik 2021. Ettevõtted toetavad valdavalt Eesti sporti, et ühiskonda tagasi panustada. *Sport ERR*. <https://sport.err.ee/1608101716/ettevotted-toetavad-valdavalt-eesti-sporti-et-uhiskonda-tagasi-panustada> (vaadatud 22.02.2025).

Antons, Kaarel; Kalle Voolaid 2008. Kuidas õpetada ajalugu läbi spordi. Tallinn: Koolibri.

Kraas, Andreas 2014. Sport ja poliitika: boikottide mõju olümpiamängudele. Tartu: Tartu Ülikool.

- Kultuuriministeerium 2022. Ülevaade "Eesti spordipoliitika põhialuste aastani 2030" elluviimisest 2021. aastal. <https://www.kul.ee/sites/default/files/documents/2022-05/Eesti%20spordipoliitika%202030%20elluviimise%20aruanne%202021.pdf>? (vaadatud 22.02.2025).
- Kultuuriministeerium 2024. Spordiprogrammi 2025–2028 projekt. <https://www.fin.ee/sites/default/files/documents/2024-10/Spordiprogramm%202025-2028.pdf>? (vaadatud 22.02.2025).
- Kuznetsova-Bogdanovitš, Kristina 2023. Ajakiri Muusika. Kultuurikorraldus kui valdkond, milles loeb iga isiksus. <https://www.ajakirimuusika.ee/single-post/kultuurikorraldus-kui-valdkond-milles-loeb-iga-isiksus> (vaadatud 19.01.2025).
- Lääne, Tiit 1999. Spordi kuldajastu iseseisvusaastail. *Eesti Päevaleht*. <https://epl.delfi.ee/artikkel/50778749/spordi-kuldajastu-iseseisvusaastail> (vaadatud 27.01.2025).
- Liston, Katie 2020. Role models, champions and sport: meaning and social impact. *Smart Cities & Sport*, 3.
- Luitzen Jan, Thijs Kemmeren ja Pascal Delheye 2015. The Introduction and Meaning of the Word Sport in the Netherlands, 1647–1910. *The International Journal of the History of Sport*. <https://www.tandfonline-com.ezproxy.utlib.ut.ee/doi/full/10.1080/09523367.2015.1092435#d1e196> (vaadatud 28.01.2025).
- Luuk, Merili 2014. Rasmus Mägist on saanud Eesti teismeliste neidude silmarõõm. *Õhtuleht Sport*. <https://www.oh tuleht.ee/sport/599655/rasmus-magist-on-saanud-ees-ti-teismeliste-neidude-silmaroom> (vaadatud 09.03.2025).
- Meijel, Rein 1971. Spordiliikumise ajalugu kodanlikus Eestis aastail 1920-1925. Tallinn: Tartu Riiklik Ülikool.

Meresmaa, Tarmo 2016. Olümpiamängudel osalenud Eesti tipp sportlaste karjääri toetamine pärast tipp sportdiga lõpetamist. Pärnu: Tartu Ülikool, Pärnu kolledž.

Noormets, Joe 2009. Spordisotsioloogia olemus ja funktsioon. <http://www.cs.tlu.ee/filcore/wp-content/uploads/Helena%20projekti%20asjad/1.1%20Spordisotsioloogia%20olemus%20ja%20funktsioon.pdf> (vaadatud 11.02.2025).

ParalympicsGB 2021. Impact stories: Ellie Robinson and Paralympians as role models. *ParalympicsGB*. <https://paralympics.org.uk/articles/impact-stories-ellie-robinson-and-paralympians-as-role-model> (vaadatud 22.02.2025).

Polycarpou, Vasilias 2023. The impact of athlete role models on youth development and sports participation. *Empowering Athletes*. <https://moneysmartathlete.com/athlete-role-models/the-impact-of-athlete-role-models-on-youth-development-and-sports-participation/> (vaadatud 11.02.2025).

Rist, Liisi 2019. Milleks sportlastele sotsiaalmeedia? *Ajakiri Sport*. <https://ajakirisport.ee>.

Õigusaktid

Spordiseadus. - RT I 1998, 61, 982. Arvutivõrgus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/25604>

Spordiseadus. - RT I, 29.06.2024, 16. Arvutivõrgus:

<https://www.riigiteataja.ee/akt/129062024016>

SUMMARY

The master's thesis "The Impact of Elite Athletes on Estonian Sports Culture" thoroughly examined how top-level Estonian athletes influence the development, popularization, and societal values of sports culture. The results of the study confirm that elite athletes play a key role in shaping sports culture, with their achievements, exemplary behavior, and public visibility playing a central role in both the development of sports disciplines and the formation of national identity.

A qualitative analysis was conducted as part of the study, where five Estonian sports federations were interviewed: the Estonian Cyclists' Union, the Estonian Basketball Union, the Estonian Volleyball Union, the Estonian Skiing Union, and the Estonian Football Union. The sample was based on data from the Sports Education and Information Foundation, considering two main criteria: the number of organizations and the number of participants in the sport. The interviews were conducted in a semi-structured format, focusing on five main themes: the impact of elite athletes on the sport, shaping sports culture, collaboration with sponsors, the future and development of the sport, and challenges and opportunities.

The first research question (research question: How has the success of top-level athletes influenced the number and interest of participants in their sports?) explored how the success of elite athletes affects the popularity of sports and participation. The results confirm that the success of elite athletes has significantly increased the visibility of sports and youth interest. For example, the Estonian Basketball Union noted that the success of the national team led to a 40% increase in youth club membership, demonstrating how the national team's achievements have inspired young people to engage in sports. Similarly, Kristjan Ilves' achievements in Nordic combined have increased youth participation from 50 to 120 in recent years, proving the positive impact of elite athletes on the number of participants.

The second research question (research question: Which sports are most popular among participants in Estonia, and why?) examined which sports are the most popular in Estonia and what factors influence their popularity. The study revealed that traditionally popular individual sports in Estonia, such as cross-country skiing, fencing, and athletics, are linked to historical and geographical factors. In recent years, there has also been growing interest in newer sports, such as freestyle skiing and disc golf, the popularity of which is

driven by the visibility and achievements of successful elite athletes. For example, the success of Kelly Sildaru and Kristin Lätt has brought more attention to these sports, increasing the number of participants.

The third research question (research question: How do elite athletes help shape Estonian sports culture and identity?) aimed to investigate how the achievements and visibility of elite athletes help shape Estonian sports culture and national identity. The results showed that elite athletes are an important part of Estonian sports culture and national identity. For example, the Estonian Basketball Union highlighted how the success of the national team in international competitions, such as the 2015 European Championship in Riga and the 2022 European Championship in Milan, brought thousands of fans together and helped strengthen the sense of unity. Their achievements are significant not only in the sports world but also in the broader context of shaping Estonian national sentiment and identity.

The hypothesis in the thesis, that the successful performances of elite athletes have a positive impact on sports federations, athletes themselves, and Estonian sports culture, was fully confirmed. All the interviewed sports federations confirmed that the achievements of elite athletes have increased the visibility, popularity, and funding opportunities for their respective sports.

The qualitative method used (semi-structured interviews with five sports federations) proved effective, but the limitation of the study was the relatively small sample size. Conducting a quantitative study would have allowed for a more precise quantification of some relationships, particularly in terms of changes in the number of participants.

In conclusion, this master's thesis confirms that Estonian elite athletes are key factors in the development of sports culture. Their role in society extends beyond just athletic achievements, significantly influencing youth motivation, national identity, and societal values. In the future, this potential should be further utilized to ensure the sustainable development of Estonian sports.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Andra Aavik (sünnikuupäev: 20.07.1999)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose pealkirjaga

TippSPORTlaste mõju Eesti spordikultuurile,

mille juhendajad on prof. Art Leete ja lektor Kristjan Kais,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas

digitaalarhiivi DSpace'i lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete

kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, _____ (kuupäev)